

**A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI
KEGYELEM**

Lezárva: **2014. november 29.**

Jelige: **Kereszt**

Tartalomjegyzék

Előszó.....	4
I. Bevezetés a kegyelem tárgykörébe	6
1. Kegyelem múltban és jelenben	6
a) Etimológiája és jelentése.....	6
b) Első nyelvi emlékeink	6
c) Keresztény vonulat	7
2. A büntetőjogi felelősségre vonás és a végrehajtás akadályai.....	8
a) A büntetőjogi felelősségre vonás akadályainak csoportosítása.....	8
b) A végrehajtás akadályainak csoportosítása.....	9
3. A kegyelem típusai.....	10
II. Történeti fejlődés.....	11
1. Az államalapítás és a középkor	11
2. A Habsburg Birodalom kora; Erdély	12
a) Az 1795-ös javaslat	12
b) Az 1843-as javaslat	12
c) Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ideje.....	13
3. Dualizmus.....	13
a) Büntető Törvénykönyv.....	14
b) Bünvádi Perrendtartás	15
4. Az első népköztársaság és a tanácsköztársaság.....	15
5. Horthy-korszak.....	16
6. Nyilas uralom	17
7. Demokratikus kísérlet a második világháború után	17
8. Szocializmus.....	18
a) A Népköztársaság Elnöki Tanácsa.....	18
b) Az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről	19
c) 1961. évi Btk.	20
d) 1978. évi Btk.....	20
9. Rendszerváltás.....	20
III. Nemzetközi kitekintés.....	21
1. Egyesült Királyság	21

2. Amerikai Egyesült Államok.....	22
IV. A kegyelemről a jogirodalomban	23
1. A kegyelem mellett	23
2. A kegyelem ellen.....	24
V. A kegyelem elmélete és gyakorlata	26
1. A kegyelmi határozatok nyilvánossága.....	27
2. Az ellenjegyzés kérdése	29
VI. A kegyelem szabályozása.....	30
1. Alaptörvény.....	30
2. Büntető Törvénykönyv.....	31
3. Büntetőeljárás törvény	31
<i>a) A kegyelmi kérelem</i>	<i>32</i>
<i>b) A kérelem elintézése</i>	<i>32</i>
4. Az új büntetés-végrehajtási törvény.....	33
VII. A kegyelmi mentesítés	35
VIII. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés.....	36
1. Emberi Jogok Európai Egyezménye	37
2. A „kegyelmezési törvény”	38
<i>a) A kötelező kegyelmi eljárás.....</i>	<i>38</i>
<i>b) Tényleges-e az életfogytiglan?</i>	<i>39</i>
Összegzés.....	42
Irodalomjegyzék	43
Felhasznált internetes források.....	45

Előszó

A *kegyelem* szó hallatán a középkori vizesárokkal és hatalmas falakkal körülvett, magasba törő várak gótikus hálóboltozattal díszített tróntermeiben uralkodó király juthat az eszünkbe, aki Isten kegyelméből élet és halál ura, és ebből fakadóan gyakorolhatja a megkegyelmezés jogát. A keresztény uralkodók hatalmukat a Mindenhatótól eredeztetve, törvényeikben végig éltek az „*Isten kegyelméből*” szófordulattal¹, ami jól példázza a kegyelem többoldalúságát: megtalálható nem csak a büntetőjogban, hanem Istenhez kötődve a keresztény teológiában is.

Ezt tanúsíthatja az is, hogy ha az interneten a *kegyelem* kifejezésre keresünk rá: az első találatok között keresztény oldalakkal találkozhatunk. Ebből is kitűnik, hogy mindenekelőtt egy valláserkölcsi fogalommal állunk szemben, azonban mélyebb vizsgálódás után természetesen büntetőjoggal foglalkozó honlapokat is felfedezhetünk.

A téma érdekességét az adja, hogy a hétköznapi ember – de a jogászok is – egy megfoghatatlan jogintézményként tekintenek a kegyelmezésre – mintegy a történelmi korokból megmaradt különlegességre –, amely ritkán kerül alkalmazásra, és akkor sem a nyilvánosság előtt. Az alig körülhatárolt intézmény nehezen illeszkedik a pontos és precíz fogalmakkal dolgozó büntető törvénykönyvek rendszerébe. Így a kegyelem a szabályozatlansága miatt mindenképp megérdemli a figyelmet.

Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam ezt a kivételes témát, a kegyelmezést. Először a kegyelem szó eredetével, jelentésével, a büntetőjogban elfoglalt helyével foglalkozom. Mivel a kegyelem nemcsak e jogterületen van jelen, hanem gyökereit a kereszténységben találhatjuk, ezért ebből az aspektusból is szükséges megvizsgálni a fogalmat.

Ezt követően áttekintem az intézmény hazai történetét, a fontosabb, változást hozó korszakokra és törvényekre helyezve a hangsúlyt. A téma nagysága miatt nincs lehetőségem a dolgozatban teljes terjedelmében vizsgálni a kegyelmet. Így az egyéni kegyelem területére koncentrálok, de természetesen elengedhetetlen néhány ponton az általános kegyelem érintése is.

A történeti fejlődés ismertetése után egy rövid nemzetközi kitekintést adok, megvizsgálva a kegyelem szabályozását egy monarchiában és egy prezidenciális köztársaságban.

¹ Pl. *Corpus Juris Hungarici: Magyar Törvénytár* [továbbiakban: *CJH: MT*] 1000-1526. évi törvényczikkek. Franklin-Társulat, Budapest, 1899. 131, 167, 231, 339.

Ezután a jogintézmény megítélésére, gyakorlatban való megjelenésére, szabályozására térek rá. Szeretném bemutatni a köztársasági elnöki egyéni kegyelem területén belül az eljárási és a végrehajtási kegyelmet, mivel e kettő illetve meg kezdetektől fogva, s fonódott össze évszázadokon át a magyar államfő kezében. Terjedelmi okok és a kegyelmi mentesítés összetettsége miatt e területet csak érinteni tudom. Vizsgálatához szükséges lenne a mentesítés egészének áttekintése, ezt azonban e dolgozat keretei nem teszik lehetővé.

A téma aktualitását a kegyelem tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel való összekapcsolása adja. A közvéleményt is foglalkoztatja – az Emberi Jogok Európai Bíróságának Magyarországot elmarasztaló ítéletében is megfogalmazott – emberi jogi problémák orvoslása, melynek módját a Kormány és az Országgyűlés az egyéni kegyelmezési jogban látta, így adva vissza az elítélteknek a szabadulás reményéhez való jogát.

I. Bevezetés a kegyelem tárgykörébe

1. Kegyelem múltban és jelenben

A kegyelem témájának vizsgálásánál szükségszerű először magával a fogalommal, a szó etimológiájával, jelentésével, valamint a jogintézmény büntető jogtudományi csoportosításával megismerkedni.

a) Etimológiája és jelentése

Eredetét tekintve a *kegyelem* szavunk egy szócsaládba tartozik a *kegyed*, *kegyes*, *kegyetlen* és a *kegy* szavakkal. Az etimológiai szótár szerint a szócsalád bizonytalan eredetű. A *kegy*- alapszó „talán a *kell* ősi szóhasadással elkülönült változata”, finnugor és török származását a nyelvészek elvetik, a szavak közötti összefüggést hangtanilag tartják lehetségesnek. „A származtatásnak fő nehézsége, hogy a feltett jelentésváltozást sem a *kell*, sem a *kegyelem* családjának történeti adatai nem igazolják. A *kegy* [szavunk] főnév elvonás eredménye.” A *kedv* szóval való összefüggést a nyelvtörténeti szótár nem tartja valószínűnek.²

A *Magyar értelmező kéziszótár* meghatározásában a kegyelem szócikknél a megtorlás, a büntetés elengedését vagy ez utóbbi enyhítését találjuk.³ Az államnak tehát olyan rendelkezéséről van szó, amellyel egészben vagy részben lemond büntetőhatalmi igényéről.⁴

b) Első nyelvi emlékeink

A *kegyelem* a közbeszédben is fontos szerepet tölt be, ez abban is látszik, hogy már első nyelvi emlékeinkben is megjelenik. Mindkét, nem túl hosszú szövegben többször is találkozunk vele. A XII. század végéről származó *Halotti beszéd és könyörgés*ben, ami legrégebbi szövegemlékünk, a *kegyelem* szó háromszor fordul elő. Legelőször magyar nyelven, betűhűen a következőt olvashatjuk: „Wimagguc uromc iften *kegilmet* ez lelic ert”⁵, azaz „Imádjuk Urunk Isten kegyelmét e lélekért”⁶. Továbbá a következő sorok tartalmazzák a kegyelem kifejezést: „irgalmazzon őneki, és kegyelmezzen”, valamint az „Úr őt kegyelmével

² A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1970. 424.

³ JUHÁSZ József – SZÖKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. I. kötet, Akadémiai, Budapest, 1992⁹. 663.

⁴ RUZSICZKY Éva – SZÁVAI János (főszerk.): *Magyar Larousse, Enciklopédikus szótár*. II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1992. 378.

⁵ MOLNÁR József – SIMON Györgyi: *Magyar nyelvemlékek*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980³. 27.

⁶ TARNAI Andor (főszerk.) – MADAS Edit (szerk.): *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000-1530)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992. 318.

Ábrahám, Izsák, Jákob kebelében helyezze”.⁷ Mindezek mellett kétszer latinul is megtalálható a *Krisztus kegyelmezz!* könyörgés.⁸

Az *Ómagyar Mária-síralom*, az 1300 körül keletkezett, első fennmaradt magyar nyelvű vers utolsó versszakában pedig kétszer találkozunk a *kegyelem* kifejezéssel: „*Keguggethuk fyomnok ne leg kegulm mogomnok*”⁹, vagyis „Kegyelmezzetek fiamnak, nem kell kegyelem magamnak”¹⁰.

Keletkezési idejüknél fogva legjelentősebb irodalmi szövegeink egyben egyházi témájú alkotások is, így a *kegyelem* első szövegeimlékeinkben nem büntetőjogi vonatkozásban jelenik meg.

A kereszténység nem csak az irodalomra volt nagy hatással, hanem az ország társadalmi berendezkedését is alapvetően meghatározta. Erkölcsi normái áthatották a társadalmi viszonyokat, így a korabeli jogszabályokban is megjelentek. Mivel pedig a büntetőjog a társadalom védelmére rendeltetett, ezért ezek a büntetőjogban is éreztetik hatásukat. Emiatt indokoltnak tartom a kegyelem vizsgálatát valláserkölcsei szempontból is.

c) Keresztény vonulat

A legnagyobb világvallás mellett az iszlámban, a visnuizmusban, a sivaizmusban és a mahájána buddhizmusban egyaránt megtalálható fogalommal állunk szemben,¹¹ mégis, természetesen, e vallási irányzatok közül a judeo-kereszténység gyakorolta a legnagyobb hatást a nyugati, így a magyar társadalomra is, másrészt e vallásban foglal el leginkább domináns pozíciót e tétel: a Keresztény Egyház Krisztus kegyelmén épült fel.

„A keresztény dogmatikában a bűnbocsátó isteni szeretet[ként]” beszélhetünk a kegyelemről,¹² mely az üdvtörténet kiteljesedésében jelenik meg. A Biblia tanítása szerint minden ember bűnősként születik,¹³ és személyesen is folyamatosan vétkezik Isten ellen.¹⁴ A bűn büntetése az örök halál, vagyis a kárhozat, ezért a bűnös ember a mennyországba nem juthat be.¹⁵

Bár a büntetőjog különbséget tesz a bűnök (bűncselekmények) között, súlyuk szerint különböző büntetési tételekkel rendeli szankcionálni azokat, az üdvösség szempontjából nincs

⁷ TARNAI – MADAS: i. m. 318.

⁸ „*kyrie eleison!*”: TARNAI – MADAS: i. m. 318.

⁹ MOLNÁR – SIMON: i. m. 43.

¹⁰ TARNAI – MADAS: i. m. 322.

¹¹ ÉLESZTŐS László (főszerk.): *Magyar Nagylexikon*. X. Kötet, Magyar Nagylexikon, Budapest, 2000. 700.

¹² JUHÁSZ József [et al.]: i. m. 663.

¹³ Magyar Bibliatársulat: *Biblia*. Kálvin, Budapest, 2014. Zsoltárok 51:7 (továbbiakban: *Biblia*)

¹⁴ *Biblia*: Kolossé 2:14

¹⁵ *Biblia*: Róma 6:23

különbség – az örök életet csak büntetlenek nyerhetik el, tehát a legkisebb véték is kárhozatot jelent. Mivel „minden ember vétkezett”, ezért Isten igazságos ítélete szerint a pokolra kellene jutnunk.¹⁶

Az Örökkévaló azonban mindennél jobban szerette a bűnös embert, és nem akarta azt, hogy a gyötrelmek helyére kerüljön, ezért elküldte Fiát, Jézus Krisztust, aki minden ember bűnéért kereszthalált halt.¹⁷ Ez az Isten kegyelméből való megváltás. Aki pedig hisz Jézus Krisztusban, megvallja bűneit és megtér azokból, elfogadva Őt személyes Urának és Megváltójának, annak Ő megbocsátja vétkeit és ingyen kegyelméből üdvösséget ad.¹⁸ Nem a jó cselekedetei miatt, hanem Krisztus érdeméért,¹⁹ hiszen a kegyelem „a teremtményt sem természete, sem érdem alapján nem illeti meg, és jogos igénye sem lehet rá.”²⁰ Ezért mondja a Biblia Pál apostol efezusiakhoz írt levele 2. fejezetének 8-9. versében: „Hiszen kegyelemből van üdvösségetek hit által, és ez nem töltetek van: Isten ajándéka; nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék.”

Summa summarum, a kegyelem „teológiai értelemben [nem más, mint] Istennek az üdvösség érdekében adott ingyenes ajándéka”²¹, tehát a teológiai és a büntetőjogi kegyelem az előre meghatározott büntetés ingyenes elengedésében mutat azonosságot.

2. A büntetőjogi felelősségre vonás és a végrehajtás akadályai

A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok, a büntethetőséget megszüntető okok és a büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai. A szankció végrehajtásának akadályai egyaránt jelentik a büntetések végrehajtását és az intézkedések végrehajtását kizáró okokat.

a) A büntetőjogi felelősségre vonás akadályainak csoportosítása

A *Büntető Törvénykönyvről* (továbbiakban: Btk.) szóló 2012. évi C. törvény Általános Része a büntethetőség akadályait három csoportra osztva, a IV., V., VI. Fejezetekben tárgyalja. A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okokat a Btk. IV. Fejezete a 15. §-ban határozza meg: „Az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizárja vagy korlátozza: a) a gyermekkor, b) a kóros elmeállapot, c) a kényszer és a fenyegetés, d) a

¹⁶ Biblia: Róma 3:23, 5:12

¹⁷ Biblia: Jeremiás siralmi 3:22; Márk 15:20-41, I. János 2:2

¹⁸ Biblia: János 3:16; valamint Magyarországi Református Egyház: *A Heidelbergi Káté*. Kálvin, Budapest, 2013. 11, 17.

¹⁹ Biblia: Róma 3:24, 5:1; Efezus 2:8-9

²⁰ DIÓS István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. VI. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2001. 428.

²¹ DIÓS: i. m. 428.

tévedés, e) a jogos védelem, f) a végszükség, g) a jogszabály engedélye, h) a törvényben meghatározott egyéb ok.”

Az V. Fejezet a büntethetőséget megszüntető okokat tartalmazza, a 25. § szerint „*a büntethetőséget megszünteti a) az elkövető halála, b) az elévülés, c) a kegyelem, d) a tevékeny megbánás, e) a törvényben meghatározott egyéb ok.*” Ezen okok akkor kerülhetnek felhívásra, ha felmerül olyan tény vagy körülmény, amely „a felelősségre vonást lehetetlenné teszi”. Csak a cselekmény elkövetése után következhetnek be, amelynek bűncselekmény jellege ettől függetlenül még megmarad.²²

A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályairól szóló VI. Fejezet 30. §-ában a jogalkotó úgy rendelkezik, hogy „*a büntetőjogi felelősségre vonást akadályozza a) a magánindítvány, b) a feljelentés hiánya.*”

A Btk. rendszerezésén kívül a jogirodalomban más és más csoportosítással is találkozhatunk, abból kifolyólag, hogy – más törvényekben szabályozott vagy a bírói gyakorlat alapján kialakult – egyéb akadályok is ismertek.²³

b) A végrehajtás akadályainak csoportosítása

A végrehajtást kizáró okokat *a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról* szóló 2013. évi CCXL. törvény az *Általános szabályok* címet viselő Első Részben, a II. Fejezet körében, a 27. § két bekezdésében szabályozza, külön a büntetések, külön az intézkedések végrehajtását kizáró okokat. A végrehajtási akadályok a büntetőeljárást lezáró „marasztaló határozat jogerőre emelkedését követően” állnak be.²⁴

A büntetések végrehajtását a törvény szerint az elítélt halála, az elévülés, a kegyelem és törvényben meghatározott egyéb ok zárja ki.

Az *intézkedések végrehajtását* szintén kizárja az elítélt, illetve annak a személynek a halála, akivel szemben az intézkedést elrendelték. E körből kivéve az elkobzást, a vagyoneklobzást és az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét. Kizárja a végrehajtást továbbá az elévülés, a kegyelem és a törvényben meghatározott egyéb ok.

²² GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor [et al.]: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* CompLex, Budapest, 2012. 174.

²³ GÖRGÉNYI [et al.]: i. m. 172-174., valamint BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Rejtjel, Budapest – Debrecen, 2013⁵. 197-294.

²⁴ BELOVICS Ervin – VÓKÓ György: *A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata.* HVG-ORAC, Budapest, 2014. 99.

3. A kegyelem típusai

A kegyelem kategorizálásánál a személyi hatálya alapján beszélünk közkegyelemről és egyéni kegyelemről. „A büntetőeljárás szakaszainak megfelelően megkülönböztetünk eljárási kegyelmet [mint büntethetőséget megszüntető okot], végrehajtási kegyelmet és kegyelmi mentesítést.”²⁵

A közkegyelem (más néven amnesztia, illetve általános vagy csoportos kegyelem²⁶) gyakorlását az Alaptörvény az Országgyűlés kezébe helyezi, erre nézve az országos népszavazás tartását megtiltja.²⁷ A parlament a *közkegyelem gyakorlásáról* törvényben rendelkezhet.

Az általános kegyelem és az egyéni kegyelem közötti különbség két tekintetben is fennáll. Egyfelől közkegyelmet csak az Országgyűlés adhat, az egyéni kegyelmet pedig a köztársasági elnök gyakorolja. Másrészt az eltérés felfedezhető abban is, hogy amíg az államfő mindig az „egyén” kérelmét bírálja el, addig a törvényben gyakorolt közkegyelem – mint nevében is benne van – szélesebb személyi kört érint.

Eljárási kegyelemről (abolíció²⁸) beszélhetünk mindaddig, amíg a büntetőeljárás le nem zárul. Ebben az esetben – ha az eljárás még el sem kezdődött – az egyéni kegyelem és a közkegyelem gyakorlója megakadályozhatja az eljárás lefolytatását, vagy – ha az eljárás már folyamatban van – azt megszüntetheti. A végrehajtási kegyelem (adgradáció²⁹) esetén már megszületett a jogerős bírói ítélet. Ilyenkor az államfő, valamint az Országgyűlés a büntetések és a mellékbüntetés, valamint az intézkedések végrehajtása alól adhat kegyelmet.³⁰ A harmadik terület a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítés kegyelmi változata, amely a törvényi és a bírói mentesítés kiegészítője. Alkalmazására akkor is sor kerülhet, ha a Btk. „szerint ennek egyébként nincs helye.”³¹

²⁵ Országgyűlés Honlapja: *A 2012. évi C. tv. miniszteri indokolása*. 219.

<http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> [2014.10.17.] (továbbiakban: *2012:C. tv. indokolása*)

²⁶ BÉKÉS Imre – FÖLDVÁRI József – GÁSPÁR Gyula – TOKAJI Géza: *Magyar Büntetőjog általános rész*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1980. 228.

²⁷ Alaptörvény 1. cikk (2) j), 8. cikk (3) j)

²⁸ BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC, Budapest, 2012. 276. (továbbiakban: BELOVICS [et al.]: 2012.)

²⁹ BELOVICS [et al.]: 2012. 276.

³⁰ Köztársasági Elnöki Hivatal: *Kegyelmi ügyek*, 1.

http://www.keh.hu/kegyelmi_ugyek/1512-Kegyelmi_ugyek [2014.08.11.]

³¹ 2012:C. tv. 104. § (1)

II. Történeti fejlődés

Az egyéni kegyelem vizsgálata magában hordoz alkotmányjogi és büntetőjogi aspektusokat is. A történeti fejlődését tanulmányozva szükséges ez a kettős vizsgálat azért, hogy lássuk, az adott korban egyrészt ki volt az a személy vagy éppen testület, aki a kegyelmezés jogát bírta, másrészt hogy ezt a jogát milyen formában gyakorolhatta. Egy büntetőjogi dolgozat elsődleges célja természetesen a kérdésnek a büntetőjog oldaláról történő bemutatása, ehhez szolgálnak alapul hazánk büntetőkódexei, melyhez azonban a jogi hátteret és keretet az elmúlt évszázadok sarkalatos törvényei és alkotmányai biztosítják.

Egy ősi jogintézményről beszélhetünk, a kegyelmezést már az ókori Rómában a császárok is gyakorolták.³² A jogintézmény hazai történetére visszatekintve láthatjuk, hogy mindig is jelen volt a magyar jogban, de az egyéni és közkegyelem sokáig nem vált el egymástól: az uralkodót illetve mindkét jog, a feljegyzések szerint közkegyelmet is többször gyakorolt.³³ Az egyéni és közkegyelem majd csak 1945-ben válik el ténylegesen egymástól, s lesz az államfő és a törvényhozás külön joga.

A büntetőeljárás szakaszainak megfelelő felosztás tekintetében az eljárási és a végrehajtási kegyelem kezdetektől fogva beletartozott az uralkodói jogosítványok körébe, az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alóli mentesítés csak 1940-ben került először külön szabályozásra.

1. Az államalapítás és a középkor

A Magyar Királyság uralkodójának jogosítványait két részre oszthatjuk: személyes és uralmi felségjogokra. Ez utóbbiak között találjuk a kegyelmezési jogot, melynek keretében a király kiszabott büntetéseket engedhetett el vagy korlátlanul mérsékelhette azokat.³⁴

Werbőczy István *Tripartituma* is szól a királyi kegyelemről. Elsősorban arról a kérdésről értekezik, hogy ha a jószágvesztésre ítélt királyi kegyelemben részesül, hogyan kell rendezni a leszármazottak örökösödését.³⁵

³² BELOVICS [et al.]: 2012. 275.

³³ Tanúsítja ezt az 1622. évi LXXIV. tc., 1681. évi LIX. tc., 1687. évi V. tc. Ld. *CJH: MT 1608-1657. évi törvénytörzsek*. Franklin-Társulat, Budapest, 1900. 229, valamint *CJH: MT 1657-1740. évi törvénytörzsek*. Franklin-Társulat, Budapest, 1900. 309, 337, 339.

³⁴ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet*. Osiris, Budapest, 2003⁵. 94-95. (továbbiakban: MEZEY: 2003.)

³⁵ MÁRKUS Dezső (szerk.): *Werbőczy István Hármaskönyve*. Franklin-Társulat, Budapest, 1897. 79-81, 85, 325-327.

2. A Habsburg Birodalom kora; Erdély

1526 után az ország északi és nyugati területei Habsburg uralom alá kerültek, a király kegyelmezési felségjogát pedig Habsburg uralkodóink gyakorolták.

Említés szintjén kell megemlékeznünk az Erdélyi Fejedelemségről, mely ország élén a fejedelem állt, akit a magyar királyhoz hasonló jogok illettek meg: tehát személyesen gyakorolhatta a kegyelmezés jogát.³⁶ Erdély első magyar nyelvű büntetőtörvény-tervezete az 1839-ben született *„Büntető és fenyítő Törvény Könyv”*, amiben szintén találkozhatunk a királyi kegyelemmel. A törvénytervezet szerint a kegyelem „minden büntetést [...] elenyésztet”, kivéve a károsult kielégítését.³⁷

a) Az 1795-ös javaslat

Az 1795-ös, első magyar büntetőkódex tervezet megalkotásánál merült fel először annak a lehetősége, hogy az uralkodó kegyelmezési jogát szűkítsék.

A király egyéni kegyelmét a XVIII. szakaszban, *„A megkegyelmezésről”* címszó alatt, három paragrafusban szabályozta a tervezet. Az 1. § adta meg a kegyelmezési jog fogalmát: *„A kegyelmezés joga a királyi felségnek a törvények által biztosított azon hatalma, hogy a bűnösökre bírói ítélettel kiszabott, törvényben előírt büntetéseket elengedheti vagy enyhítheti.”*³⁸ A javaslat arra enged következtetni, hogy a felségjog csak végrehajtási kegyelemként érvényesülhetett volna. A további részek különös körülmények vagy a közösség érdekének szükségességét írják elő, valamint biztosítják mindenki számára a királyhoz fordulás jogát.

b) Az 1843-as javaslat

1840-ben az Országgyűlés Deák Ferenc elnöklete alatt egy bizottságot hozott létre a „magyar igazságszolgáltatás megreformálására”. A bizottság egy kódextervezetet készített el, amely a büntető anyagi és eljárásjogi szabályokat, illetőleg büntönügyi rendelkezéseket tartalmazott.³⁹

A büntetőjogi javaslat 105-107. §-ában emlékezett meg a kegyelemről. A tervezet a kegyelmezés jogát fenntartotta a királynak, de azt korlátozta a végrehajtási kegyelemre. A 106. § értelmében az eljárási kegyelem általában nem illette meg az uralkodót, csak olyan

³⁶ MEZEY: 2003. 76-77, 105.

³⁷ GÁL László: *Javallat – az első erdélyi magyar nyelvű büntető törvénykönyv-tervezet 1839*. Neotipp, Budapest, 1992. 38, 115.

³⁸ HAJDU Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 444.

³⁹ GÖRGÉNYI [et al.]: i. m. 46-47.

büntettek esetében, amelyek a király személye ellen irányultak.⁴⁰ Ebben a rendelkezésben Immanuel Kant hatása fedezhető fel, mely később részletesebb kifejtésre kerül.

Mint ismert, a törvényjavaslatot nem fogadták el.

c) Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ideje

Magyarországon a polgári átalakulást meghozó 1848. évi áprilisi törvények között is találkozunk említés szintjén a kegyelemmel. Az 1848. évi III. törvénycikk⁴¹, mely a „*Független magyar felelős ministerium alakításáról*” rendelkezett, létrehozta a minisztériumon belül az *Igazságszolgáltatás és kegyelem* osztályát.⁴² E törvénycikk rendelkezése szerint „a kegyelmezés jogának gyakorlata [...] [továbbra is] egyenesen Ő Felségét illeti”,⁴³ melyre nézve az első korlátot is e törvény állítja fel. A 35. § alapján – bár a törvény szűkszavúan és meglehetősen homályosan fogalmaz –, elmondhatjuk, hogy az elmarasztalt minisztert csak „általános közbocsánat” útján menthette fel a király. Ezt a dualizmus időszakában kiegészíti az 1870. évi XVIII. törvénycikk 10. §-a, mely az elmarasztalt miniszterre vonatkozó rendelkezéseket az állami számvevőszék elnökére is kiterjesztette.⁴⁴

A kegyelmi jogkör szempontjából lényeges változást a magyar történelemben először az 1849-es év tavasza hozott. A magyar Országgyűlés 1849. április 14-én fogadta el a Függetlenségi Nyilatkozatot, mely kimondta a Habsburg-ház trónfosztását, és felállította a kormányzó-elnöki tisztséget, amit Kossuth Lajos kapott meg. Kossuthot a kegyelmezési jog nem illette meg, helyette a bíróságok döntéseit a *kegyelmi szék* vizsgálhatta felül, ennek ítéleteit írta alá a kormányzó-elnök.⁴⁵

3. Dualizmus

Mindenképpen szót kell ejtenünk a dualizmusról, amely a kegyelem szabályozásában jelentős változásokat hozott: ebben a korszakban fogadták el hazánk első (hatályba is lépett) büntető törvénykönyvét is, az 1878. évi V. törvénycikket.⁴⁶

⁴⁰ FAYER László: *Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye*. I. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896. II. rész 35.

⁴¹ *CJH: MT 1836-1868. évi törvénycikkek*. Franklin-Társulat, Budapest, 1899. 219-221.

⁴² 1848:III. tc. 14. § f)

⁴³ 1848:III. tc. 7. §

⁴⁴ *CJH: MT 1869-1871. évi törvénycikkek*. Franklin-Társulat, Budapest, 1896. 142.

⁴⁵ MEZEY: 2003. 375.

⁴⁶ *CJH: MT 1877-1878. évi törvénycikkek*. Franklin-Társulat, Budapest, 1896. 118-120.

a) Büntető Törvénykönyv

A Csemegi Károly államtitkár nevéhez fűződő, klasszikus büntetőjogi iskola tételein alapuló kódex mind az eljárási, mind a végrehajtási kegyelemről rendelkezett, habár a törvényjavaslat képviselőházi tárgyalásán az uralkodónak biztosítandó eljárási kegyelem vitát kavart. Ez ügyben többször is felhívták példaként az 1843-as javaslatot.⁴⁷

Az ellenzék ugyanis elfogadhatatlannak tartotta, hogy a bűnösséget kimondó ítélet nélkül az uralkodó „egyszerű szavával a jogrendet helyreállítottak mondhatta ki.”⁴⁸

A Csemegi-kódex Első Rész IX. Fejezete „*A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok*” cím alatt tárgyalta az egyéni kegyelmet. Az eljárási kegyelemmel kapcsolatban a törvénycikk úgy fogalmaz: „*Kizárja a bűnvádi eljárást: 1. A bűnös halála; 2. a királyi kegyelem; 3. az elévülés.*”⁴⁹ A részletes indokolás kifejti, hogy hazánkban az uralkodót mindig is korlátlanul megillette az a felségjog, hogy akár az eljárás, akár a büntetés végrehajtása alól felmentést adjon. Ebből kifolyólag a büntető törvénykönyvben szükséges biztosítani a kegyelmet teljes terjedelemben, ennek hiányában az a felségjogokat korlátozná – a kegyelmezési jog megszorítása vagy kiterjesztése pedig nem a büntetőjog feladata.⁵⁰

A törvénykönyv kidolgozója a kegyelmezési jog teljes terjedelmében való biztosítása mellett emelt szót. Elmondta, hogy a királyi kegyelmezési jog régebb óta megtalálható a magyar jogrendben és gyakorlatban, minthogy a jogtudomány a kegyelmet két részre osztotta volna: eljárási és végrehajtási kegyelemre. Ebből fakadóan nyilvánvaló, hogy a magyar királyokat mindkettőre kiterjesztett felségjog illeti meg.⁵¹

A végrehajtási kegyelemmel kapcsolatos véleményükben nem volt eltérés a kormánypárt és az ellenzék között. Az 1878-as Btk. általános miniszteri indokolása a királyi kegyelemben a túl szigorú büntetés enyhítésének eszközét látta. A 117. § szerint „*a jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtását kizárja: 1. az elítéltnak halála; 2. a királyi kegyelem; 3. az elévülés.*” A 119. § az elkobzott tárgyak visszaadásáról, az eljárási és perköltségek, illetve a sértett felet illető pénzbüntetés elengedéséről rendelkezett, ezekre nézve kizárva a kegyelmet.⁵²

⁴⁷ LÖW Tobiás: *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye*. I. kötet, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880. 96, 567.

⁴⁸ LÖW: i. m. 96.

⁴⁹ 1878:V. tc. 105. §

⁵⁰ LÖW: i. m. 567-568.

⁵¹ LÖW: i. m. 579.

⁵² LÖW: i. m. 598.

b) Bünvádi Perrendtartás

A század végén fogadta el a magyar Országgyűlés a „Bünvádi perrendtartásról” szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikket⁵³ (továbbiakban: Bp.), ami hazánk első büntetőeljárás törvénye volt. A Bp. nem rendelkezett külön cím alatt a kegyelmi eljárásról, de említi a kegyelmet a vádemelés, a főtárgyalás, a halálbüntetés végrehajtása és a szabadságvesztés büntetés végrehajtása körében.

Ha az esküdtbíróság bírói tanácsa halálbüntetést szabott ki, egyfelől a tanács elnöke kérdést intézett az elítélthez, hogy „kíván-e kegyelemért folyamodni.” Másfelől viszont minden esetben az ügy iratait és a kegyelmi kérvényt is (ha ilyet nyújtottak be) fel kellett terjeszteni a Királyi Kúriához, hogy a bíróság indokolással ellátott véleményt nyilváníthasson arról, az elítéltet „kegyelemre méltónak tartja-e”. A Bp. egyedül a halálbüntetés esetében ismerte a hivatalból induló kegyelmi eljárást, és ez egyben kötelező eljárás is volt.⁵⁴

A Kúria elnöke a kegyelem kérdésében tartott ülés iratait az igazságügyi miniszternek küldte meg, aki a bíróság állásfoglalásától függetlenül felterjesztette azokat a királyhoz. A halálbüntetés végrehajtani csak abban az esetben lehetett, ha az elítélt nem kapott kegyelmet.⁵⁵

Itt kell megemlíteni, hogy a Bp. életbelépése előtt a Kúria „kebelében” működő ún. *kegyelmi tanács* vizsgálta a halálra ítélt kegyelmi kérvényeit, és döntött afelől, hogy kegyelemre ajánlja-e a kérelmezőket. A kegyelmi tanács véleményét az ügy összes iratával együtt az igazságügyi miniszterhez terjesztette fel, a miniszter pedig a királynak tett előterjesztést.⁵⁶

A Bp. rendelkezése szerint a kiszabott szabadságvesztés esetén a kegyelmi kérvényeket közvetlenül az igazságügyi miniszterhez kellett felterjeszteni.⁵⁷

4. Az első népköztársaság és a tanácsköztársaság

Az első világháborút követő zavaros időszakban a Nagy Nemzeti Tanács 1918. november 16-án adta ki a *Néphatározatot*, amelyben kikiáltotta a népköztársaságot, megszüntetve ezzel a királyság intézményét. A III. cikk szerint „az állami főhatalmat a Károlyi Mihály elnöklete alatt álló népkormány gyakorolja”.⁵⁸ A Néphatározat a kegyelemről nem rendelkezett, ebben a

⁵³ CJH: MT 1896. évi törvénycikkek. Franklin-Társulat, Budapest, 1897. 189, 213, 249, 250, 253.

⁵⁴ 1896:XXXIII. tc. 497-498. §

⁵⁵ 1896:XXXIII. tc. 499-500. §, 496. §

⁵⁶ MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon*. IV. kötet, Pallas, Budapest, 1903. 607.

⁵⁷ 1896:XXXIII. tc. 514. §

⁵⁸ CJH: MT 1918. évi törvénycikkek és néptörvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1919. 201.

nehezen átlátható helyzetben az államfői feladatok ellátása megoszlott a kormány és a Nemzeti Tanács között.⁵⁹

A kommunisták hatalomra kerülésével a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése 1919 júniusában alkotta meg a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmányát, melyben *A tanács hatalom központi szervezete* cím alatt, a 16. §-ban nevezte meg hatásköreit, köztük „az általános vagy részleges amnesztia” jogát.⁶⁰ Államfő hiányában a tanácsköztársaság idején egyéni kegyelmezési jogról nem beszélhetünk.

5. Horthy-korszak

A tanácsköztársaság bukását követően az alkotmányos rendet az 1920. évi I. törvénycikk állította helyre, mely jogszabály a kormányzói jogkörökről is szólt. *Az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről* szóló jogszabályban – ami „a két világháború közötti politikai rendszer sarkalatos törvénye lett”⁶¹ – biztosította a Nemzetgyűlés a király jogosítványait az államfőnek, bizonyos korlátozásokkal: kegyelmet nem adhatott – ezt csak a Nemzetgyűlés tehetette meg törvény útján.⁶²

A kormányzói tisztségre 1920. március 1-jén választotta meg a Nemzetgyűlés Horthy Miklóst. Államfői jogosítványainak bővítésére többször is sor került, témánk szempontjából a megválasztása évében meghozott XVII. törvénycikk bír jelentőséggel, amelyben az általános kegyelmezés lehetőségét kapta meg a király nélküli Magyar Királyság első embere. Jogköre annyiban volt korlátozva, hogy miniszternek és az állami számvevőszék elnökének hivatalukkal összefüggésben elkövetett bűncselekmények miatt megállapított felelősségük tekintetében kegyelmet a kormányzó nem, csak törvény adhatott.⁶³

A Horthy-korszak a dualizmus korával vállalt jogfolytonosságot, így a 1878-as Btk. maradt hatályban, mely törvény a királyi kegyelmet ismerte. A király jogköreit a kormányzó vette át, ezért a kegyelmezés joga az 1920. évi I. törvénycikk alapján a kormányzóhoz tartozott.⁶⁴

⁵⁹ MEZEY: 2003. 297-298, 316, 375.

⁶⁰ *A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya – A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei 1919 június 10 - június 30.* In: PONGRÁCZ Jenő (szerk.): *Tanácsköztársasági Törvénytár*. V. füzet, Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja, Budapest, 1919. 10.

⁶¹ KARDOS József: *Az államfői jogkör alakulása Magyarországon a két világháború között*. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1995. 8.

⁶² 1920:I. tc. 13. §

⁶³ 1920:XVII. tc. 3. §

⁶⁴ ACÉL András: *Járásbírói alaki és anyagi büntetőjog*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938. 51.

A kegyelem harmadik típusa, a kegyelmi mentesítés 1940-ben jelenik meg először a magyar büntetőjogban. Az 1940. évi XXXVII. törvénycikk szerint a kormányzó „kegyelmi elhatározással” mentesítheti az elítéltet a hátrányos jogkövetkezmények alól. Kiemelendő, hogy a kormányzót a törvényben meghatározott korlátok nem kötötték, jogát szabadon gyakorolhatta, viszont figyelembe kellett vennie bizonyos szempontokat, úgymint a tisztességes életmódot, a bűncselekmény jóvátételét vagy a mentesítésre érdemesnek bizonyulást.⁶⁵

6. Nyilas uralom

Szálasi Ferenc hatalomra kerülése után egyesítette az állam- és kormányfői pozíciót a *nemzetvezető* személyében, aki a kormányzó jogkörét kapta meg, így kezébe került a kegyelmezési jog gyakorolása is.⁶⁶

7. Demokratikus kísérlet a második világháború után

A második világháború után mind hazánk állami berendezkedésében, mind a kegyelmi jog tekintetében jelentős változások következtek. Az 1945. évi III. törvény rendelkezett a Nemzeti Főtanácsról, ami ideiglenesen gyakorolhatta az államfői jogokat.⁶⁷ Eredetileg *kegyelmezési tanács* elnevezéssel kívánták a testületet felállítani, bár kibővült hatásköre miatt végső soron „a Nemzeti Főtanács nevet kapta”⁶⁸, de jogköre korántsem volt azonos a kormányzóéval.⁶⁹

A háromtagú testület – egyéb jogai mellett – az elítélteket részesíthette kegyelemben.⁷⁰ A törvény szövegezéséből kitűnik, hogy a Nemzeti Főtanácsot az eljárási kegyelem nem illette meg, csak elítélteken gyakorolhatta jogkörét. Általános kegyelmet pedig csak az Ideiglenes Nemzetgyűlés adhatott.

E törvény rendelkezéseiben fedezhetjük fel először azt, hogy az Nemzeti Főtanács által adományozható egyéni kegyelem különvált a törvényhozás által adható közkegyelemtől. Ez a jelentős változás a maival megegyező állapotokat állított fel. Ez a rendelkezés kerül át 1946. évi I. törvénybe is. A *Magyarország államformájáról* szóló törvény tartalmazta a köztársasági elnök jogköreit, mely tisztséget 1946. február 1-jén a közfelkiáltással megválasztott Tildy

⁶⁵ 1940:XXXVII. tc. 18. §

⁶⁶ MEZEY: 2003. 457-459.

⁶⁷ 1945:III. tv. 2. § (1)

⁶⁸ FÖGLEIN Gizella: *Az államfő intézménye Magyarországon a második világháború után*. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1994. 6.

⁶⁹ MEZEY Barna: *A köztársasági elnök*. Szorobán, Budapest, 1992. 17. (továbbiakban: MEZEY: 1992.)

⁷⁰ 1945:III. tv. 3. § (1) 9.

Zoltán töltötte be.⁷¹ E jogszabály szerint „a köztársasági elnököt megilleti az államfő [eljárásra és végrehajtásra is vonatkozó] kegyelmezési joga”, amnesztiát továbbra is a Nemzetgyűlés adhat.⁷²

A korszak közkegyelmi törvénye az 1948. évi VI. törvény, mely a köztársaság megalapításának második és az 1848-49-es forradalom és szabadságharc századik évfordulójának emlékére született. Ebben „a közvetlen rendelkezés helyett” a törvényhozás a köztársasági elnököt hatalmazta fel arra, hogy „a közkegyelem terjedelmének és egyéb részletes előfeltételeinek megállapítása tárgyában a szükséges intézkedéseket tegye.”⁷³

8. Szocializmus

Az 1949. évi XX. törvény, a *Magyar Népköztársaság Alkotmánya* hazánk – az 1919-es tanácsköztársaságban született rövid életű alkotmány utáni – második kartális, azaz írott alaptörvénye, ami véglegesen szakít az évszázadokig fennálló történeti alkotmány hagyományával, és amely az 1989-90-es rendszerváltásig meghatározza az ország közjogi berendezkedését. Az Alkotmány véglegesíti az egykamarás Országgyűlést, a köztársasági elnöki tisztség helyébe pedig a huszonegy tagú Népköztársaság Elnöki Tanácsát (továbbiakban: NET), mint kollektív államfőt⁷⁴ helyezi.

A szocializmus időszakában Magyarország büntetőjogát alapvetően határozta meg a szovjet büntetőjog-tudomány. Ez alapján a büntetés célja tulajdonképpen nem a megtorlás, hanem a megelőzés. A büntetés „meghatározott feladatok megvalósítására irányul”, és ha ezeket a feladatokat, célokat nem érné el, akkor nem hajthatóak végre.⁷⁵

a) A Népköztársaság Elnöki Tanácsa

A Legfelsőbb Szovjet Elnökségéhez hasonló⁷⁶ Elnöki Tanács az Országgyűlés általános helyettesítő szerve volt: jogköreit gyakorolhatta, ha a népképviselői szerv nem ülésezett.⁷⁷ Az Országgyűlést, mint a „legfelsőbb államhatalmi szerv[et]” illette meg a közkegyelem gyakorlásának joga,⁷⁸ helyettesítő jogkörében eljárva azonban több ízben a NET élt e joggal a

⁷¹ FÖGLEIN Gizella: *Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944-1949*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993. 85. (továbbiakban: FÖGLEIN: 1993.)

⁷² 1946:I. tv. 12. § (1)

⁷³ FÖGLEIN: 1993. 110, valamint 1948:VI. tv. 1. § (2), illetve *Magyar Közlöny: Rendeletek Tára*. Magyar Állami Nyomda, Budapest, 1948. febr. 1. 26. sz. 209-211.

⁷⁴ MEZEY: 1992. 22.

⁷⁵ SARGORODSZKIJ, M. D.: *A büntetőjogi büntetés. Második rész: A büntetés a szovjet büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960. 237.

⁷⁶ MEZEY: 1992. 21-23.

⁷⁷ 1949:XX. tv. 20. § (4)

⁷⁸ 1949:XX. tv. 10. § (1), (3) h)

parlament helyett.⁷⁹ Alapvetően azonban a Népköztársaság Alkotmánya szerint az Elnöki Tanács az egyéni kegyelem kérdésében volt hivatott dönteni, amit bárkire nézve gyakorolhatott.⁸⁰

Az 1972. évi alkotmánymódosítás a parlament közkegyelem gyakorlásához való jogát megszüntette, és azt a NET kezébe helyezte – újra egyesítve a két jogintézményt –, amely innentől kezdve az egyéni és a közkegyelmezés jogával is élhetett, ezzel szentesítve azt a gyakorlatot, hogy az Országgyűlés helyett az Elnöki Tanács adott közkegyelmet.⁸¹

A kegyelmi eljárást vizsgálva láthatjuk, hogy a kegyelmi határozathoz az igazságügyi miniszter ellenjegyzésére nem volt szükség. A miniszternek csak „előkészítő és továbbító szerepe” volt, valamint a „kérelmet köteles [volt] javaslatával ellátni”. Hasonló szabályozás állt fent a legfőbb ügyész esetében az eljárás megszüntetésére vonatkozóan. Az Elnöki Tanács ügyrendje alapján a kegyelmi kérelmek felől a *Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöksége*⁸² dönthetett. A kegyelmi ügyekben hozott határozatot az elnök és a titkár látták el kézjegyükkel.⁸³

b) Az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről

Néhány demokratikus év után Magyarországon megszűnt a többpártrendszer, a szovjet mintára felépülő társadalom és gazdaság védelmezésére szükségszerű volt megalkotni egy új büntető törvényt. Ezért született meg az 1950. évi II. törvény, a büntető törvénykönyv új általános része (továbbiakban: Btá.).

A törvény – szemben az 1878-as Btk. Általános Részével, mely bűnvádi eljárást kizáró okokról beszélt – a büntethetőség körében tárgyalta az azt megszüntető okokat, úgymint az elkövető halálát, az elévülést és a kegyelmet.⁸⁴

A Btá. a büntetés végrehajtását kizáró okokat nem tartalmazta. Azonban a mentesítés esetei között a törvény ereje és a bírósági határozat mellett a kegyelem útján történő mentesítésről is rendelkezett, melyet a Népköztársaság Elnöki Tanácsának hatáskörébe utalt.

⁷⁹ 1950:9. tvr., 48. tvr., 1951:27. tvr., 1953:11. tvr. stb. Ld. ÁDÁM Antal: *A Népköztársaság Elnöki Tanácsa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 257, 33. sz. lábjegyzet

⁸⁰ 1949:XX. tv. 20. § (1) j), valamint ÁDÁM: i. m. 263.

⁸¹ 1972:I. tv. 30. § (1) j)

⁸² Tagjai az elnök, a helyettes elnökök és a titkár. Ld. ÁDÁM: i. m. 64.

⁸³ ÁDÁM: i. m. 262-263.

⁸⁴ 1950:II. tv. 24. §, továbbá: KÁDÁR Miklós: *A Büntetőtörvénykönyv Általános Része. Az 1950. évi II. törvény, Az 1950:39. sz. törvényerejű rendelet. A törvényjavaslat miniszteri indokolása*. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1951. 79.

A NET akkor is élhetett e jogával, ha mentesítésre a törvény rendelkezéseinél fogva nem lett volna mód.⁸⁵

c) 1961. évi Btk.

Az 1961. évi V. törvény, azaz a szocialista Btk. a büntethetőséget megszüntető okok körét a Btá.-hoz képest bővítette, felvéve „a törvényben meghatározott egyéb ok” esetét. A törvény újra megemlékezett a büntetés végrehajtását kizáró okokról, említve a kegyelmet is. Továbbá a mentesítés módjai között találkozhattunk a jogintézménnyel.⁸⁶

d) 1978. évi Btk.

Az 1978-as Btk. a 32. §-ban tárgyalta a büntethetőséget megszüntető okokat, köztük a kegyelmet az elkövető halála, az elévülés, a cselekmény társadalomra veszélyességének megszűnése vagy csekéllyé válása és a törvényben meghatározott egyéb ok mellett. A törvény előkészítése során a büntetés végrehajtását kizáró okok megváltoztatása (a korábbi törvényi rendelkezésekhez képest) nem merült fel.⁸⁷ Így a 1978. évi IV. törvény 66. §-a szerint: „A büntetés végrehajtását kizárja a) az elítélt halála, b) az elévülés, c) a kegyelem, d) a törvényben meghatározott egyéb ok.”⁸⁸

9. Rendszerváltás

Az 1989-90-es rendszerváltás egy békés átmenet volt az egypártrendszerből a demokráciába. Ennek alapja az *Alkotmány módosításáról* szóló 1989. évi XXXI. törvény, mely formálisan egy alkotmánymódosítása volt az 1949. évi XX. törvénynek, azonban alapjaiban teljesen új alkotmánytörvényt hozott az Országgyűlés. Az 1989-es alaptörvény a Népköztársaság Elnöki Tanácsa helyébe a köztársasági elnök tisztségét rendelte, aki a 30/A. § (1) bekezdésének k) pontja alapján „gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát”. Az Országgyűlés ekkor kapja vissza a közkegyelmezési jogot, ezzel újra különválnak az egyéni és a közkegyelem.⁸⁹

⁸⁵ 1950:II. tv. 65. §, 71. §

⁸⁶ 1961:V. tv. 30. § c), 57. § c), 79. § c)

⁸⁷ Igazságügyi Minisztérium: *Az 1978. évi IV. törvény (BTK) előkészítése*. IV. kötet: Büntetések és intézkedések /Második Rész/, 1985. 551-553.

⁸⁸ 1978:IV. tv. 66. §

⁸⁹ 1989:XXXI. tv. 19. § (3) m)

III. Nemzetközi kitekintés

A kegyelem magyar történeti fejlődésének áttekintése után a nemzetközi szintre lépve láthatjuk, hogy a jogintézmény főbb szabályai hasonlóságot mutatnak a különböző országokban, de az egyes eltérések, a kegyelem terjedelmének feltárásához az államokat külön-külön, mélyebben kellene tanulmányoznunk.⁹⁰ Átfogó jelleggel erre nincs lehetőség a dolgozat keretei között, mégis szeretném röviden szemléltetni a kegyelem helyzetét a magyar politikai berendezkedéstől két távol álló országban: egy monarchiában és egy prezidenciális köztársaságban – az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok szabályozását bemutatva.

1. Egyesült Királyság

Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága nem rendelkezik kartális alkotmánnyal, így az évszázadokon átívelő történeti alkotmány részét képezi számos törvény, alkotmánylevél, de meghatározó szerepet tölt be a szokásjog is.⁹¹ Az alkotmányos monarchia élén jelenleg II. Erzsébet királynő áll, aki nem csak az Egyesült Királyság, hanem a Nemzetközösség további tizenöt királyságának államfője is.⁹²

A brit uralkodó felségjogai között találjuk a kegyelmezési jogot is. A királynő adhat kegyelmet a büntetés teljes elengedésére vagy feltételes szabadságra bocsátás mellett, továbbá jogában áll mérsékelni a büntetést, minisztereinek tanácsára.⁹³ A kegyelemi kérelmeket a Secretary of State for the Home Department intézi.⁹⁴

Az Act of Settlement korlátozta a kegyelmezés felségjogát, amikor is a törvény kimondta, hogy nem részesülhet kegyelemben az, akit az angol parlament alsó kamarája, azaz a Községek Háza ún. impeachment eljárás alá von.⁹⁵

A Nemzetközösséghez tartozó monarchiákban a királynőt a főkormányzók képviselik, akik ugyanazt az alkotmányos szerepet töltik be, mint az uralkodó az Egyesült Királyságban.⁹⁶

⁹⁰ BELOVICS [et al.]: 2012. 276.

⁹¹ KUKORELLI István (szerk.): *Alkotmánytan I.* Osiris, Budapest, 2003. 21-23.

⁹² The Official Website of the British Monarchy: *The Queen and the Commonwealth.*
<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Overview.aspx> [2014.10.26.]

⁹³ The Official Website of the British Monarchy: *Queen's role in the administration of Justice.*
<http://www.royal.gov.uk/MonarchUK/Queenandthelaw/QueensroleintheadministrationofJustice.aspx>
[2014.10.23.]

⁹⁴ FLEDMAN, David (szerk.): *English Public Law.* Oxford University Press, Oxford, 2004. 224.

⁹⁵ Legislation: *Act of Settlement* III. Section, <http://www.legislation.gov.uk/aep/Will3/12-13/2/section/III>
[2014.10.23.]

2. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok 1787-es Alkotmánya a II. Cikkben rendelkezik a végrehajtó hatalomról, amelyet az Egyesült Államok elnökére, az állam- és kormányfői tisztség betöltőjére ruház. A II. Cikk 2. §-ában említi az Alkotmány az Egyesült Államok ellen elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban az elnök kegyelmezési és büntetés-végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó jogát.⁹⁷

Az „elnököt eljárási és végrehajtási kegyelem egyaránt” megilleti, ez azonban csak a szövetségi törvények megsértése miatt eljárás alá vont vagy e jogszabályok alapján elítélt személyekre vonatkozhat. Ugyanakkor a kegyelmezési jog a közjogi felelősségre vonásra (impeachment) nem, csak az azt követő rendes bírósági eljárásra terjedhet ki.⁹⁸

Az elnöki végrehajtási kegyelem megnyilvánulhat a büntetés elengedésében, enyhítésében, megváltoztatásában; a pénzbírság elengedésében, és a halálbüntetés felfüggesztésében. A kegyelmi kérelmek az Igazságügyi Minisztérium keretében működő Office of the Pardon Attorney-hez érkeznek be, ami áttekinti és felülvizsgálja a kérelmeket, majd egy ajánlást készít az elnöknek. Szintén a hivatal állítja ki azokat a dokumentumokat, amelyekben az elnök kegyelmet ad, és értesít minden kérelmezőt az elnök kegyelmi döntéséről.⁹⁹

Az Office of the Pardon Attorney a honlapján köteles nyilvánosságra hozni a kegyelemben részesültek statisztikáit, ebben feltüntetve többek között, hogy adott évben hány kérelmező kapott kegyelmet, annak milyen formáját és mennyi kérelmet utasított vissza az elnök.¹⁰⁰ Továbbá – szemben a magyar Köztársasági Elnöki Hivatal gyakorlatával – az amerikai hatóság közli a kegyelemben részesültek nevét, az ítélező bíróság tagállamát, az ítélet meghozatalának évszámát és az elkövetett bűncselekményt.¹⁰¹

⁹⁶ Ld. pl. The Official Website of the British Monarchy / Queen and Australia: *The role of the Governor-General* <http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Australia/AusGovGen.aspx> [2014.10.26.]

⁹⁷ MITCHELL, Ralph: *Az Egyesült Államok Alkotmánya – Történet, dokumentum, mutatók*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 134-135.: Alkotmány II. cikk 2. §

⁹⁸ KÉPES György: *A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya*. Gondolat, Budapest, 2003. 104-105.

⁹⁹ The United States Department of Justice / Office of the Pardon Attorney: *About the Office*. <http://www.justice.gov/pardon/about-pardon.html> [2014.10.09.]

¹⁰⁰ The United States Department of Justice / Office of the Pardon Attorney: *Clemency Statistics*. <http://www.justice.gov/pardon/statistics.htm> [2014.10.09.]

¹⁰¹ Pl.: The United States Department of Justice / Office of the Pardon Attorney: *Pardons Granted by President Obama (2009-2013)*. <http://www.justice.gov/pardon/obamapardon-grants.htm> [2014.10.09.]

Mivel az Amerikai Egyesült Államok elnöke csak a szövetségi bűncselekményekkel kapcsolatban rendelkezik kegyelmi joggal, az egyes államok tekintetében pedig az érintett tagállam kormányzója vagy más megfelelő hivatala élhet e jogosítvánnyal.¹⁰²

IV. A kegyelemről a jogirodalomban

Az államfő kegyelmezési jogának léte és terjedelmére nézve évszázadok óta vita áll fenn a jogtudomány képviselői között. Szűkös azonban a rendelkezésre álló szakirodalom, szinte tételesen felsorolható a kegyelem létjogosultságáról nyilatkozók véleménye. Ki említés szintjén, ki részletesen foglalkozott a témával – a teljesség igénye nélkül igyekeztem minél több személyt felsorolni, így ismert és kevésbé ismert nevek keverednek a fejezetben.

1. A kegyelem mellett

A kegyelmezési jog mellett áll Montesquieu, aki *A törvények szelleméről* című művében e kérdésben is kifejti nézeteit, bár a „köztársaság[ok]ban kevésbé [tartja] szükséges[nek]”, mert a szerző szerint ezekben az államokban az „erény a vezérelv”.¹⁰³

A jogintézmény mellett szól Szalay László, aki azt az állami szuverenitás részének tekinti, legyen szó akár királyságról, akár köztársaságról. Érvelésében kifejti, hogy ha korlátozásra kerülne a „kegyelemjog”, azzal a szuverenitása egy részéről mondana le az adott állam.¹⁰⁴

A kegyelem oldalán áll Kacziány Nándor is, aki szerint azért kell biztosítani e jogot az államfőnek, mert annak megtagadása bizonyos esetekben „cél nélküli bosszuállás lenne”.¹⁰⁵

Ehhez kapcsolódik Schnierer Aladár egyetemi tanár témában kifejtett nézete, amely szerint a kegyelem nem az igazságszolgáltatás ellen van, nem az igazság ellentéte, hanem sokkal inkább egyfajta „kiegészítője”.¹⁰⁶

A jogintézmény mellett érvel Dombováry Géza ügyvéd. Írásában taglalja, hogy jogrendünkben a kegyelem mellett más, hasonló jellegű, „kegyelmi intézkedések” is

¹⁰² The United States Department of Justice / Office of the Pardon Attorney: *Pardon Information and Instructions*. http://www.justice.gov/pardon/pardon_instructions.htm [2014.10.10.]

¹⁰³ MONTESQUIEU, Charles-Louis de Secondat, baron de la Brede et de: *A törvények szelleméről*. I. kötet, Akadémiai, Budapest, 1962. 232-233.

¹⁰⁴ SZALAY László: *Publicistai dolgozatok*. I. kötet, [s. n.], Pest, 1847. 232.

¹⁰⁵ KACZIÁNY Nándor: *Királyi kegyelem a bünvádi eljárásban II.* In: *Jogtudományi közlöny*. 1875. 48. sz. 412.

¹⁰⁶ SCHNIERER Aladár: *A büntetőtörvényjavaslat IX-ik fejezete*. In: *Jogtudományi közlöny*. 1875. 38. sz. 317. (továbbiakban: SCHNIERER: 1875.)

megtalálhatóak, úgymint a feltételes elítélés (azaz a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése és a próbára bocsátás), illetőleg a feltételes szabadságra bocsátás.¹⁰⁷

Kuncz Ignác az eljárási kegyelem teljes terjedelemben való biztosítása mellett foglal állást. Meglátása, hogy a kegyelmi jognak hármas jelentősége van: erkölcsi, jogi és politikai. Lehetséges olyan eset, amikor csak a végrehajtási kegyelem az intézmény „politikai előnyeit nem volna képes előidézni.” Ha egy időszakban sok állampolgárt fognak perbe, „a vád- és védbeszéd tartása [...] a közvéleményt izgatottságban” tartaná, ami nem feltétlen szolgálná az állam érdekeit.¹⁰⁸

A pertörlés joga mellett szólhat az, hogy lehetnek olyan rendkívüli idők, amikor egyébként büntetendő cselekmények más jelleget nyernek az adott társadalmi-politikai helyzetben, így az állam érdeke ahhoz fűződik, hogy a „feledés fátyolát” vesse a törvénysértésre.¹⁰⁹

A neves jogtudós, Angyal Pál *A Magyar Büntetőjog Tankönyve* címen megjelent munkájában szintén kiáll a büntetőjogi kegyelem mellett, az igazságosság, a méltányosság, a célszerűség és a jóság eszméit felhozva a helyességének, megalapozottságának alátámasztására. A kegyelemben az igazságosság úgy jelenik meg, mint a jog kijavítója; a célszerűség akkor fedezhető fel, „amikor az igazságszolgáltatás érdeke szembe kerül az általános állami érdekekkel”. Méltányosságban értékelendő Angyal szerint például a „kitűnő magaviselet”. A kegyelem negyedik meghatározó eleme a jóság, mely országos ünnepek, öröndetes események alkalmával tör előtérbe: ezek az alkalmak a „megbocsátásra hangolnak”.¹¹⁰

Angyal Pál szerint a kegyelem nem más, mint a törvény felfüggesztése. Művében rögzíti: a kegyelem „lemondás a büntetőigényről.”¹¹¹

2. A kegyelem ellen

Az eredetileg az uralkodó felségjogaiba tartozó kegyelem ellen nagyobb számban elsők az abszolutizmus visszaélései idején fogalmaztak meg ellenérveket. Cesare Beccaria a *Büntett és büntetés* című művében a büntetések bizonyosságával és a kegyelmezéssel kapcsolatban fejti ki nézeteit, miszerint: „A bűnözésnek legerősebb fékje nem a büntetések kegyetlensége, hanem azok elmaradhatatlansága”. A szerző szerint a törvényhozónak kell enyhébb jogi

¹⁰⁷ DOMBOVÁRY Géza: *Amnesztia és bírói kegyelem*. In: *Jogtudományi közlöny*. 1928. 7. sz. 58-59.

¹⁰⁸ KUNCZ Ignác: *Az ítélet előtti pertörlés (abolitio)*. In: *Jogtudományi közlöny*. 1875. 42. sz. 349.

¹⁰⁹ KUNCZ: i. m. 349.

¹¹⁰ ANGAL Pál: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve*. II. kötet, [s. n.], Budapest, 1943⁹. 74-75.

¹¹¹ ANGAL: i. m. 74.

normákat alkotnia, és mivel a bírónak szorosan kell ragaszkodnia a törvényben foglaltakhoz, azoktól el nem térhet, ezért az enyhébb büntetéseket, az „irgalmasságot” maguknak jogszabályoknak kell biztosítaniuk.¹¹² Ha ez megvalósul, és „a büntetések enyhébbé válnak, [akkor] a kegyelmezés és a megbocsátás is egyre szükségtelenebbé lesznek” – vonja le a következtetést Beccaria.¹¹³

Immanuel Kant álláspontját *Az erkölcsök metafizikája* címen megjelent értekezésében fejti ki. Kant az uralkodó kegyelmezésével kapcsolatban úgy vélekedik, hogy azt csak akkor gyakorolhatja, ha a sérelmet vele szemben követik el, az „alattvalók egymás ellen elkövetett büntetési esetében egyáltalán nem élhet ezzel a joggal.”¹¹⁴

A jogintézmény elleni hazai felszólalók alapvetően elismerik a kegyelem szükségességét, ellenvetéseik inkább annak kiterjedésére vonatkoznak: a végrehajtási kegyelem létét nem vitatják, annál inkább az eljárási kegyelmet. Az ellenzői szerint a jogegyenlőség sérelmével jár a kegyelem alkalmazása, és egyben akadálya is az igazságszolgáltatásnak.¹¹⁵

Schnierer Aladár egy másik büntetőjogi tanulmányában helyesnek tartja azt az ellenvetést, amely szerint a kormány általi visszaélések elkerülése végett csak a politikai bűncselekmények körében lenne helye a pertörlésnek, mert ezek szigorú megbüntetése a népben csak fokozná az „izgalmakat”.¹¹⁶

Komjáthy Béla országgyűlési képviselő az 1878-as Btk. tárgyalásán érvelt az eljárási kegyelem ellen. Felszólalásában hangsúlyozta, hogy a királyi, vagyis az egyéni kegyelem lényege, hogy a büntető törvénykezés esetleges igazságtalanságait helyreállítsa, ennek szükségét azonban az ítélet meghozatala előtt nem lehet felismerni. Komjáthy a politikai büntettekről Schniererhez hasonlóképpen vélekedett.¹¹⁷

Mindent összevetve elmondható, hogy magyar büntető jogirodalmunk egykori képviselői többségében elfogadják a kegyelem nem csak büntetés-végrehajtását kizáró, hanem a büntethetőséget megszüntető jellegét is.

¹¹² BECCARIA, Cesare: *Büntetés és büntetés*. Akadémiai, Budapest, 1967. 99-100.

¹¹³ BECCARIA: i. m. 99.

¹¹⁴ KANT, Immanuel: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája*. Gondolat, Budapest, 1991. 444.

¹¹⁵ BELOVICS [et al.]: 2012, 276.

¹¹⁶ SCHNIERER Aladár: *A büntetőjog általános tanai, Az 1878. V. és 1879. XL. törvényczikkek alapján*. Franklin-Társulat, Budapest, 1888². 265.

¹¹⁷ LÖW: i. m. 573-574.

V. A kegyelem elmélete és gyakorlata

A büntetendő cselekményért az elkövetőnek büntetést kell elviselnie. A modern jogállamokban a tettes megbüntetése nem a sértettnek vagy hozzátartozójának, hanem az államnak joga és kötelessége. A kegyelemmel a köztársasági elnök „az állam büntetőigényéről mond le”¹¹⁸, ennél fogva a büntetés elengedésénél is – a társadalom igazságérzetéhez igazodva – figyelembe kell vennie az állam érdekét.

Megállapíthatjuk Kukorelli István szavaival élve, hogy „a kegyelmezési jog – lényegére nézve – az igazságszolgáltatásba való beavatkozást jelent”¹¹⁹, Reiner Ignác szerint „általa a [...] [büntető törvény konkrét] esetben felfüggesztetik s az alól kivétel állapítatik meg”¹²⁰. Viszont az államfő egyéni kegyelmezését nem tekinthetjük igazságszolgáltatási tevékenységnek.¹²¹ A kegyelmezés az elkövető javára egy olyan állami beavatkozás, amely „humanitárius, méltányossági [...] [vagy valamilyen] fontos társadalmi cél érdekében” történhet.¹²²

Az Alkotmánybíróság (továbbiakban: AB) több határozatában is foglalkozott a köztársasági elnök jogaival. A 47/2007. (VII. 3.) AB határozat értekezik konkrétan a kegyelmezési jogról, miszerint az elnök kifejezésre juttathat „saját értékrendjéből fakadó erkölcsi szempontokat is.”¹²³ Az AB más határozataiban is megállapítja, hogy a kegyelem „köre, mértéke és feltételei tekintetében” lényegében a jogot gyakorló céljától és elhatárolásától függ.¹²⁴ Az államfő jogköre nem korlátozható, de ez nem jelenti azt, hogy az korlátlan lenne: ugyanis az érvényesség szükségszerű kelléke az ellenjegyzés.¹²⁵

A köztársasági elnök döntésénél figyelembe vett feltételek, körülmények nincsenek jogszabályban meghatározva.¹²⁶ Hogy milyen kritériumok jöhetnek számításba egy kérelem pozitív elbírálásakor, csak sejtéseink lehetnek, de írott norma hiányában az elnök nincs kötve ezekhez. Ilyen lehet például a súlyos egészségromlás, fizikai vagy szellemi leépülés, melynek

¹¹⁸ 31/1997. (V. 16.) AB határozat: Indokolás II. rész 1., ABH 1997. 156.

¹¹⁹ KUKORELLI: i. m. 348.

¹²⁰ REINER Ignác: *A kegyelmezési jog*. Pallas, Budapest, 1903. 4.

¹²¹ PETRÉTEI József: *A köztársasági elnök kegyelmezési jogáról*. MTA Könyvtárának Repozitóriuma, 10. <http://real.mtak.hu/17303/1/kegyelem-1.pdf> [2014.11.14.]

¹²² KOLLEGA TARSOLY István (főszerk.): *Révai Új Lexikona*. XI. kötet, Babits, Szekszárd, 2003. 461-462.

¹²³ 47/2007. (VII. 3.) AB határozat: Indokolás IV. rész, ABH 2007. I. kötet, 642.

¹²⁴ 39/1991. (VII. 3.) AB határozat: Indokolás II. rész 2., ABH 1991. 188.

¹²⁵ 11/1992. (III. 5.) AB határozat: Indokolás V. rész 8., ABH 1992. 94. ; 47/2007. (VII. 3.) AB határozat: Határozat II. rész, ABH 2007. I. kötet, 622.

¹²⁶ PETRÉTEI: i. m. 7.

következtében gyakorlatilag az elítélt ártalmatlanná válik.¹²⁷ Ebbe a körbe tartozhat egy gyógyíthatatlan betegség, annak végső stádiuma, vagy családi okok. Mindenképpen azonban olyan körülmények, amelyeket a bíróság nem tudott figyelembe venni.

1. A kegyelmi határozatok nyilvánossága

Az elnöknek határozatát nem kell indokolnia, és azok adatvédelmi okokból nem kerülnek nyilvánosságra. Problémát jelenthet az, hogy egy megismerhetetlen és szubjektív jellegű döntés a társadalmi viszonyokba leginkább beavatkozó, az egyének életét alapvetően megváltoztató büntetőjoggal találkozók, mégis bizonytalan az a szempontrendszer, ami alapján az államfő különbséget tesz egyes kérelmezők között.

A kegyelmi határozatok nyilvánossága végett a Köztársasági Elnöki Hivatal ellen polgári peres eljárás is folyt, melyet a Fővárosi Ítéltábla jogerős ítélete zárt le. Az Bíróság kimondta, hogy mivel nincs konkrét jogi előírás a döntések közzétételére nézve, ezért a személyes adatok védelme miatt azokat még anonimizált módon sem lehet nyilvánosságra hozni.¹²⁸

Viszont az éves kegyelmezési statisztikát az Igazságügyi Minisztérium közzéteszi.

Kegyelmi döntések:

Év	Kegyelemben részesült	Elutasítás	Összes kérelem	Kegyelemben részesültek aránya az összes döntéshez viszonyítva (%)
2004	41	1225	1266	3,24%
2005	23	1316	1339	1,72%
2006	23	1146	1169	1,97%
2007	23	1355	1378	1,67%
2008	27	772	799	3,38%
2009	17	894	911	1,87%
2010	5	866	871	0,57%
2011	16	935	951	1,68%
2012	8	548	556	1,44%
2013	12	976	988	1,21%

Forrás: Igazságügyi Minisztérium¹²⁹

¹²⁷ Kormányportál - Igazságügyi Minisztérium: *Répássy Róbert a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről*
<http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-minisztrium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-tenyleges-eletfogytig-tarto-szabadsagvesztesrol> [2014.10.25.]

¹²⁸ Fővárosi Ítéltábla: Pf.20399/2012/5. sz. hat.

¹²⁹ Kormányportál: Dokumentumok – Igazságügyi Minisztérium: *Statisztikai adatok*.
<http://www.kormany.hu/download/b/30/20000/Statisztika%202002-2014%20szeptember%2030.pdf#!DocumentBrowse> [2014.10.26.] (továbbiakban: IM statisztika)

Az adatokból leolvasható az elmúlt 10 év kegyelmezési gyakorlata: bár a *kegyelemben részesültek* száma csökkent, de a kérelmek száma is hasonló tendenciát mutat. A beérkezett és a pozitív elbírálásban részesült kérelmek arányát tekintve levonható az a következtetés, hogy a köztársasági elnökök is egy kivételes lehetőségként tekintenek a kegyelemre, és ritkán élnek vele.

A statisztikában az eljárási és a végrehajtási kegyelmet nem lehet különválasztani, de a Minisztérium a halasztási és félbeszakítási kérelmek kimutatásait külön kezeli.

Halasztási és félbeszakítási kérelmek elbírálása:

Év	Engedélyezés	Elutasítás	Összes kérelem	Engedélyezés aránya az összes döntéshez viszonyítva (%)
2004	12	67	79	15,19%
2005	9	57	66	13,64%
2006	13	70	83	15,66%
2007	9	50	59	15,25%
2008	14	65	79	17,72%
2009	7	70	77	9,09%
2010	5	79	84	5,95%
2011	4	95	99	4,04%
2012	11	103	114	9,65%
2013	20	89	109	18,35%

Forrás: Igazságügyi Minisztérium¹³⁰

Látható, hogy nagyságrendileg kevesebb kérelem érkezik a büntetés halasztása vagy félbeszakítása iránt. Bár nagyobb százalékban ad halasztást vagy félbeszakítást az elnök, de az elmúlt 10 évben sem haladta meg évente a 20-at a kegyelem e formáiban részesültek száma.

A határozatok titkossága miatt keveset tudunk a kérelmezőkről. Csak ritkán kerül a nyilvánosság elé egy-egy ügy, de ha igen, az mindig a társadalom kiemelt figyelmét vonja magára. A médiából ismert lehet Binder Györgyi, „a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő gyermekét »halálba segítő« édesanya” ügye, kinek Göncz Árpád adott 1996-ban egyéni kegyelmet.¹³¹ Hasonló érdeklődésre tartott számot a közelmúltban Geréb Ágnes, az otthonszülését küzdő szülész-nőgyógyász eljárási kegyelmi kérelme, melyet 2012-ben Áder

¹³⁰ IM statisztika

¹³¹ HVG Archívum: *Elnöki kegyelmek*.

http://archivum.hvg.hu/article/199621Elnoki_kegyelmek.aspx [2014.10.26.]

János köztársasági elnök megtagadott, és külön közleményt is kiadott a döntéséről. Végrehajtási kegyelmi kérelmét pedig – az eljárás jogerős lezárásáig – nem bírálja el.¹³²

2. Az ellenjegyzés kérdése

Jogos lehet az az ellenvetés az államfő e jogával kapcsolatban, hogy azt visszaélés szerűen is gyakorolhatja. Viszont az esetleges visszaélések elkerülésére szolgálhat eszközül a miniszteri ellenjegyzés. Indokolt lehet azért is, mivel a büntetőpolitika alakítására a Kormány és az Országgyűlés hivatott.¹³³

Az AB megállapítása szerint a minisztert „valódi döntési jog” illeti meg, amikor az ellenjegyzés kérdésében mérlegel.¹³⁴ Ezért gyakorlatilag egy kegyelmi döntés kétszer kerül mérlegelésre: egyszer az államfő, egyszer pedig az igazságügyi miniszter előtt. Egyes szerzők szerint azonban az egyéni kegyelem nem szorulna miniszteri ellenjegyzésre.¹³⁵

A kegyelem rendkívüli, „kiegészítő” jellegéből fakad, hogy tételesen nem lehet felsorolni alkalmazásának eseteit, hiszen éppen az ilyen átlagostól eltérő esetek miatt van szükség a jogintézményre. Fontos hangsúlyozni, hogy kivételes intézményről beszélünk, amelyet „szűk körben és ritkán indokolt” alkalmazni, a jogbiztonság érdekében ugyanis fontos „a bíróságok által kiszabott büntetések” végrehajtása.¹³⁶ Ellenben mindig lehetnek olyan körülmények, esetek, amelyeket az absztrakt jogi normákat követő bíróságok mégsem tudnak figyelembe venni – hisz „az élet sokkal változatosabb annál, hogysem merev kategóriák kalodájába lehetne bezárni”¹³⁷ –, és az eljárás lefolytatása vagy a büntetés végrehajtása pedig méltánytalan lenne az elkövetőre nézve. Ezekre a helyzetekre nyújt megoldást az államfő kegyelmezési joga.

¹³² Köztársasági Elnöki Hivatal: *A köztársasági elnök közleménye Geréb Ágnes kegyelmi kérvényeiről.*
http://www.keh.hu/sajtokozlomenyek/1670-A_koztarsasagi_elnok_kozlomenye_Gereb_Agnes_kegyelmi_kervenyeirol [2014.10.26.]

¹³³ PETRÉTEI: i. m. 8.

¹³⁴ 47/2007. (VII. 3.) AB határozat: Határozat II. rész, ABH 2007. I. kötet, 622.

¹³⁵ KILÉNYI: i. m. 126-130.

¹³⁶ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része.* Korona, Budapest, 2004. 479.

¹³⁷ KILÉNYI Géza: *Az egyéni kegyelmezési jogkör az alkotmányfejlődés tükrében.* In: PETRÉTEI József (szerk.): *Emlékkönyv Ádám Antal egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára.* Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2000. 126.

VI. A kegyelem szabályozása

1. Alaptörvény

Az Alaptörvény kimondja, hogy Magyarország államformája köztársaság, ennél fogva az állam élén az Országgyűlés által választott köztársasági elnök áll.¹³⁸ A köztársasági elnökre vonatkozóan a 9-14. cikkeken szól az alkotmány. A kegyelemről a 9. cikk (4) bekezdés g) pontja rendelkezik, amely deklarálja: „*a köztársasági elnök [...] gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát*”, továbbá kimondja, hogy a döntés érvényességéhez a Kormány tagjának ellenjegyzésére van szükség.¹³⁹

Hazánk új alkotmánya – hasonlóan az előzőhöz – biztosítja az államfő kegyelmezési jogát, de arra nézve – a miniszteri ellenjegyzést leszámítva – semmilyen korlátozást nem állít fel.

A köztársasági elnök akadályoztatása esetén helyettesítésében az Országgyűlés elnöke jár el, aki a köztársasági elnök feladat- és hatásköreit teljes körűen gyakorolhatja.¹⁴⁰

Az egyéni kegyelem személyi hatálya mindenkire kiterjed. Ha a magyar jogtörténetre tekintünk vissza, azt láthatjuk, hogy az ország első embere az elítélt miniszterek, illetőleg az Állami Számvevőszék elnöke tekintetében nem élhetett kegyelmezéssel.¹⁴¹ A hatályos szabályokban e személyi körökre nézve sem korlátozott az államfő jogköre. A királyhoz képest annyi megszorítást fedezhetünk fel, hogy a köztársasági elnök az Alaptörvény szerint csak egyéni kegyelmet gyakorolhat, közkegyelmet nem.

A *Nemzetközi kitekintés*ben vizsgált államoknál azt tapasztaljuk, hogy a reprezentatív szerepet betöltő angol királynő és az erős pozíciójú amerikai elnök sem gyakorolhatja jogát a közjogi felelősségre vonás esetében. Ezzel szemben a „gyenge hatalmú” magyar államfő ilyen viszonylatban nincs korlátozva. Indoka lehet ennek az, hogy „önálló alkotmányos szerv[ként]” az államfő egyik hatalmi ágnak sem részese.¹⁴²

A magyar és az egyesült államokbeli szabályozást összehasonlítva észrevehetjük, hogy mindkét államfő korlátozva van bizonyos tekintetben: az amerikai elnök a szövetségi deliktumok körére, a magyar köztársasági elnök a szankciókat nézve. Problémás lehet a magyar jogban az, hogy míg az Egyesült Államok elnökének kegyelmezési jogát az

¹³⁸ Alaptörvény B) cikk (2), 1. cikk (2) e), 9. cikk (1)

¹³⁹ Alaptörvény 9. cikk (5)

¹⁴⁰ Alaptörvény 14. cikk (1)

¹⁴¹ 1848:III. tc. 35. §, 1870:XVIII. tc.10. §

¹⁴² PETRÉTEI: i. m. 11.

Alkotmány korlátozza, addig a magyar Alaptörvény ezt nem teszi meg, csak egyszerű többséggel elfogadott és ilyen többséggel bármikor módosítható büntetőeljárás, valamint büntetés-végrehajtási törvény. Az államfő jogkörét korlátozó rendelkezések törvényi szintű szabályozása aggályos lehet, de e kérdés vizsgálata már az alkotmányjog területe.

2. Büntető Törvénykönyv

A parlament 2012. június 25-én fogadta el a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvényt, amely 2013. július 1-jén lépett hatályba.

A Btk. 25. § c) pontja rendelkezik a kegyelem büntethetőséget megszüntető voltáról. Ezen okok között mind egyéni, mind közkegyelemről beszélhetünk. Ha az államfő vagy az Országgyűlés – mint a jogkör gyakorlója – kegyelmet ad, azzal „megakadályozza az államot abban, hogy érvényesítse büntetőigényét.”¹⁴³

A törvénykönyv a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése körében is említi a kegyelmet. A 88. § a köztársasági elnök által végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés azon eseteiről szól, amikor az elítélt próbaidő alatti magatartása miatt a felfüggesztett szabadságvesztést mégis végre kell hajtani. E magatartás lehet a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény, amely miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, vagy ha súlyosan megszegi a pártfogó felügyelet által előírt magatartási szabályokat.¹⁴⁴

A Btk. az előző törvénykönyvhöz képest már nem tartalmazza a büntetés végrehajtását kizáró okokat, így csak a büntethetőséget megszüntető okok között szerepel a kegyelem. A törvény miniszteri indokolása szerint a jogalkotó arra törekedett, hogy egy tisztán anyagi jogi törvényt alkosson.¹⁴⁵

3. Büntetőeljárás törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) mindösszesen két paragrafusban szabályozza a kegyelemre, kegyelmi eljárásra vonatkozó szabályokat. A büntetőeljárás törvény Hatodik Részében, *A határozatok végrehajtása* címet viselő XXX. Fejezet III. Címe rendelkezik a *Kegyelmi eljárásról*. E cím alatt szól a törvény *a kegyelmi kérelemről, a kegyelmi kérelem elintézéséről és a bünnügyi költség vagy a rendbírság elengedéséről* az 597-599. §-okban.

¹⁴³ 2012:C. tv. indokolása. 219.

¹⁴⁴ 2012:C. tv. indokolása. 254. Ld. továbbá: 31/1997. (V. 6.) AB határozat: Indokolás II. rész 2.

¹⁴⁵ 2012:C. tv. indokolása. 190.

a) A kegyelmi kérelem

Az 597. § (1) bekezdése szerint kegyelem iránti előterjesztés mind hivatalból, mind kérelemre történhet. A köztársasági elnöknek szóló előterjesztés megtétele megoszlik a legfőbb ügyész és az igazságügyért felelős miniszter között. Ha a kérelem a büntetőeljárás megszüntetésére irányul, a vádirat benyújtásáig a legfőbb ügyészt illeti meg, „azt követően [pedig] az igazságügyért felelős miniszter[t]”.

Kegyelmi kérelmet nyújthat be a leginkább érintett személy, azaz maga a terhelt; fiataalkorú esetén a törvényes képviselője jogosult erre; hasonlóképpen a terhelt védője és a hozzátartozója is. Attól függően, hogy az eljárás mely szakaszban jár, azt az ügyésznél, illetve a bíróságnál kell beadni, akik a döntéshez szükséges személyes adatokat is kezelik.¹⁴⁶

b) A kérelem elintézése

A Be. 598. §-a rendelkezik a kegyelmi kérelem elintézéséről. A kérelem felterjesztésére vonatkozóan a vádirat benyújtása „vízválasztóként” jelenik meg, ugyanis a kegyelem iránti előterjesztést és a döntés meghozatalához szükséges iratokat a vádirat benyújtásáig az ügyész a legfőbb ügyészhez; a benyújtást követően a bíróság az igazságügyért felelős miniszterhez terjeszti fel.¹⁴⁷

A Kormány tagjainak feladat és hatásköréről szóló jelenleg hatályos kormányrendeletben foglaltak alapján: „[az igazságügyi] miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében felel a kegyelmi ügyekért”.¹⁴⁸

A legfőbb ügyész, valamint az igazságügyért felelős miniszter dönt arról, hogy tesz-e előterjesztést a kegyelemre nézve. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak azokat a kérelmeket terjesztenék fel, amelyekre előterjesztést kívánnak tenni, hanem kötelesek a kérelmet minden esetben továbbítani az államfőnek,¹⁴⁹ melyet a miniszter havonta tesz meg.¹⁵⁰ Tehát a megnevezett személyek semmiképpen sem töltenek be „szűrő szerepet”¹⁵¹, mert a végső döntést a köztársasági elnök hozhatja meg.

¹⁴⁶ 1998:XIX. tv. 597. § (3)-(5)

¹⁴⁷ 1998:XIX. tv. 598. § (1)

¹⁴⁸ 152/2014. (VI. 6.) Korm. r. 82. § (6)

¹⁴⁹ 1998:XIX. tv. 598. § (3)

¹⁵⁰ Igazságügyi Információk - Kegyelmi ügyek: *Tájékoztató a kegyelmi eljárásról...*

<http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kegyelmi-ugyek-valamint-a-bunugyi-koltseg-es-rendbirsag-elengedese-merseklése-iranti-kerelmek-intezese> [2014.10.25.] (továbbiakban: Igazságügyi Információk: *Kegyelmi ügyek*)

¹⁵¹ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. CompLex, Budapest, 2012. 489.

Az elnök iratok alapján dönt, személyes meghallgatásra nem kerül sor.¹⁵² A határozatot nem kell kihirdetni a Magyar Közlönyben, az „a kegyelmi elhatározás napján válik érvényessé.”¹⁵³

A büntetőeljárás törvény kimondja, hogy a kegyelmi kérelem az eljárás lefolytatására nincs halasztó hatállyal. Ha az eljárás a döntés meghozatalakor még folyamatban van, az eljárási szakasztól függően a bíróság vagy az ügyész fogja kézbesíteni a határozatot a terheltnek és a kérelem előterjesztőjének.

Előfordulhat, hogy az eljárás kegyellemmel történő lezárása „nem szolgálja a terhelt érdekét.”¹⁵⁴ Abban az esetben például, ha valakit „alapos ok nélkül” fogtak magánvádas perbe, és pertörelő kegyelemben részesül (tehát az ártatlanságát bizonyító ítélet megszületése előtt az eljárást megszünteti a bíróság), a terhelt a bűnösség gyanújában maradna.¹⁵⁵ Ezért a Be. biztosítja azt a jogot, hogy az érintett kérhesse a kegyelemből megszüntetett eljárás folytatását, ha azt hivatalból kezdeményezték.¹⁵⁶ Mindez alapozható az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére is, ami kimondja: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat [...] törvény által felállított, független és pártatlan bíróság [...] bírálja el.”¹⁵⁷

A Be. a *Kegyelmi eljárás* cím alatt tárgyalja az államfő kegyelmezési jogkörén túl az államot megillető bűnügyi költség és a rendbírság elengedését is.¹⁵⁸

4. Az új büntetés-végrehajtási törvény

Az Országgyűlés 2013. december 17-én fogadta el *A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról* szóló 2013. évi CCXL. törvényt (továbbiakban: Bv. tv.), amely 2015. január 1-jén lép hatályba, felváltva *A büntetések és intézkedések végrehajtásáról* szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet (továbbiakban: Bv. tvr.). Az új jogi norma a kegyelem szabályozásában nem hoz jelentős változást.

A Bv. tv. tartalmazza külön-külön a büntetés és az intézkedés végrehajtását kizáró okokat, köztük a kegyelmet.¹⁵⁹ Az új törvény a 30. §-ban szól általában a kegyelemről, rögzíti, hogy a jogkör gyakorlója a még végre nem hajtott büntetést és intézkedést engedhet el

¹⁵² Köztársasági Elnöki Hivatal: *Kegyelmi ügyek*, 2.

¹⁵³ Igazságügyi Információk: *Kegyelmi ügyek*.

¹⁵⁴ FARKAS – RÓTH: i. m. 489.

¹⁵⁵ SCHNIERER: 1875. 318.

¹⁵⁶ 1998:XIX. tv. 598. § (6)

¹⁵⁷ PETRÉTEI: i. m. 18.

¹⁵⁸ 1998:XIX. tv. 599. §

¹⁵⁹ 2013:CCXL. tv. 27. § (1) c), (2) c)

vagy mérsékelhet, továbbá az (1) bekezdésben kifejezetten kimondja: az elengedett vagy mérsékelt szankció „az elengedett rész tekintetében nem hajtható végre.”

A törvény miniszteri indokolása szerint a kegyelmi jogkör gyakorlója a büntetés mérséklésénél akár annak végrehajtását is megváltoztathatja, de ilyenkor is figyelemmel kell lennie a nulla poena sine lege elvre.¹⁶⁰ Tehát a köztársasági elnök a büntetés végrehajtását csak úgy enyhítheti, hogy olyan büntetést határoz meg, amely már a bűncselekmény elkövetésekor a törvényben szabályozva volt.

A 2013. évi CCXL. törvény a 45-46. §-ban – szemben a Bv. tvr.-rel – szabályozza a kegyelmi eljárást. A 45. § (1) bekezdése alapján végrehajtási kegyelmet csak „a még végre nem hajtott büntetés, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka és a javítóintézeti nevelés elengedésére vagy mérséklésére” lehet kérni. A törvény tehát kizárja a kegyelemből az intézkedések körébe tartozó megrovást, pártfogó felügyeletet, elkobzást, vagyoneklobzást, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét, kényszergyógykezelést és jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény szerinti intézkedéseket. A kegyelmi jogkör a katonai büntetésekre és mellékbüntetésekre sem terjed ki.¹⁶¹

Továbbá itt kerül szabályozásra a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alóli mentesítés is.

A (2) bekezdés kifejezetten kimondja, hogy nem kérhető kegyelem a már végrehajtott büntetés vagy intézkedés utólagos elengedése érdekében sem.

A végrehajtási és a mentesítés iránti kegyelmi kérelmet ugyanaz a személyi kör nyújthatja be az első fokon eljáró bíróságnál, mint az eljárási kegyelem esetében.¹⁶² A bírósági tanács elnöke a törvény alapján beszerzi az elítélt személyes adatait, melyek szükségesek a kegyelmi döntés meghozatalához, ezeket az iratokat a kérelemmel együtt az igazságügyért felelős miniszternek terjeszti fel.¹⁶³

Az kegyelmi kérelemmel kapcsolatban az igazságügyért felelős miniszter jogait és kötelességeit a 46. § (1)-(5) és (7) bekezdései határozzák meg. A miniszter feladata a kérelem államfőnek való továbbítása, akkor is, „ha a kegyelem gyakorlása iránt nem tesz előterjesztést.” Ha tesz előterjesztést, annak előkészítése során rendelkezhet úgy, hogy – a végrehajtásra halasztó hatállyal – az elítélt szakorvosi vizsgálatát írja elő a Büntetés-

¹⁶⁰ Országgyűlés Honlapja: *A 2013. évi CCXL. tv. miniszteri indokolása*. 207.
<http://www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf> [2014.10.17.]

¹⁶¹ Igazságügyi Információk: *Kegyelmi ügyek*.

¹⁶² 2013:CCXL. tv. 45. § (3)-(4)

¹⁶³ 2013:CCXL. tv. 45. § (5)-(6)

végrehajtás Központi Kórházában vagy az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben, ha a kegyelmi kérelemben az elítélt egészségügyi okokra hivatkozik.

A miniszter egyéb esetben is elrendelheti a végrehajtás megkezdésének elhalasztását vagy félbeszakítását az államfő döntéséig.

A (6)-(7) bekezdés alapján a köztársasági elnök határozatát az ügyben eljáró elsőfokú bíróság tanácsának elnöke az elítéltnak és a kérelem előterjesztőjének, szabadságelvonnással járó szankció esetén az igazságügyi miniszter a büntetést fogatosító intézetnek köteles kézbesíteni.

Az Adatkezelésre vonatkozó rendelkezések között találunk még kegyelemre vonatkozó szabályokat. Ezek alapján „az igazságügyért felelős miniszter a kegyelmi eljárások lefolytatása során [...] a kegyelem iránti előterjesztéshez [...] szükséges személyes adatokat ismerheti meg és kezelheti.”¹⁶⁴

A Bv. tv. 2014 novemberében elfogadott módosítása iktatta be a 46/A-46/H. §-okat, amelyek a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárását szabályozzák – ez később kerül részletesebb kifejtésre.

VII. A kegyelmi mentesítés

A kegyelmi jog legkésőbb (az 1940. évi XXXVII. törvénycikkben) megjelenő oldala a kegyelmi mentesítés (más néven rehabilitáció), azaz a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alóli mentesítés. Egy kegyelemről szóló dolgozat nem kerülheti meg a kegyelem e szegmensének érintését sem, de a mentesítés témájának kiterjedtsége miatt egy hosszabb tanulmányt is megérdemelne.

A büntetőjogi felelősséghez elsődleges és másodlagos jogkövetkezmények is kapcsolódnak, amik a szankciók okozta közvetlen hátrányon túl a jogrendszer más jogágaiban is megjelennek.¹⁶⁵ A mentesítés jogpolitikai indokait tekintve a büntetés egyik céljaként meghatározott egyéni megelőzés eszköze, mely „az elkövető számára esélyt ad[...] önbecsülése visszaszerzésére”, hozzájárul a társadalomba való beilleszkedéséhez. Ezzel segíti elő azt, hogy az adott személy ne kövessen el újabb bűncselekményt.¹⁶⁶

¹⁶⁴ 2013:CCXL. tv. 77. § (1)

¹⁶⁵ BLASKÓ Béla: i. m. 553.

¹⁶⁶ GÖRGÉNYI [et al.]: i. m. 502.

A mentesítésről a Btk. X. Fejezete szól, a 98. § (2) bekezdése szerint „a mentesített személy büntetlen előéletűnek tekintendő”, a mentesítés azonban nem terjed ki a büntetőjogi jogkövetkezményekre. „Az elítélt mentesítésben részesülhet a törvény erejénél fogva, bírósági határozat alapján vagy kegyelem útján.”¹⁶⁷ Kegyelmi mentesítésnek akkor is helye van, ha a törvényi vagy bírósági mentesítés „feltételei nem állnak fenn.”¹⁶⁸ Ez esetben is csak „a büntetőjogon kívüli hátrányos jogkövetkezmények szempontjából” tekintendő büntetlen előéletűnek az adott személy.¹⁶⁹

A kegyelem három területe közötti különbség fellelhető abban, hogy míg az eljárási és a végrehajtási kegyelem az egyént közvetlenül érinti (mert vagy a „bíróságra járástól”, vagy a büntetés elszenvetésétől menti meg), addig a kegyelmi mentesítés közvetve van hatással az elítélt életére, hisz a hátrányos jogkövetkezményektől óvja meg.

VIII. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés

Témánk vonatkozásában aktualitása miatt kiemelt helyet foglal el a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (továbbiakban: TÉSZ), ugyanis a kormány az új büntetés-végrehajtási törvényben, a kegyelem szabályozásával kívánta orvosolni a büntetés emberi jogi szempontból aggályos vonásait.¹⁷⁰ A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés egy önálló dolgozat tárgya lehetne, így a jogintézmény kapcsán csak a legfontosabb és a köztársasági elnöki kegyelemhez kapcsolódó kérdéseket tekintem át.

Az Alaptörvény IV. cikkének (2) bekezdésében szerepel legmagasabb jogforrási szinten a TÉSZ, az alkotmányunk ugyanis kimondja: „Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.” A Btk.-ban 1998 óta szerepel a jogintézmény, a hatályos büntetőtörvény 44. §-ának (1) bekezdése pedig taxatív felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyek esetében a bíróságnak lehetősége van az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárni. A (2) bekezdésben a TÉSZ kötelező eseteit találjuk.

¹⁶⁷ 2012:C. tv. 99. §

¹⁶⁸ GÖRGÉNYI [et al.]: i. m. 514.

¹⁶⁹ 2012:C. tv. 104. § (2)

¹⁷⁰ 2013:CCXL. tv.

1. Emberi Jogok Európai Egyezménye

A tudományos szakirodalomban vitatott a tényleges életfogytiglan emberi jogi és alkotmányossági szempontoknak való megfelelése.¹⁷¹ Elsősorban az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. Cikkét hívhatjuk fel a kérdés megítélésében, mely nemzetközi szerződést Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki. Az Egyezmény a „*Kínzás tilalma*” címszó alatt rögzíti, hogy „senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) a kérdés vonatkozásában Magyar László kontra Magyarország ügyben foglalt állást 2014. május 20-án született ítéletében.¹⁷² A strasbourgi Bíróság rögzíti, hogy alapvetően az életfogytig tartó szabadságvesztés nem ellenkezik az Egyezmény 3. Cikkével, önmagában a szabadulás távoli, de reális lehetősége még nem minősül embertelen, megalázó büntetésnek.¹⁷³

Az EJEB azonban kijelenti, hogy szükséges a nemzeti jogrendszernek tartalmaznia meghatározott idő eltelte után egy felülvizsgálati lehetőséget, amely figyelembe veszi, ha az elítélt körülményeiben, életében változás következne be.¹⁷⁴ Ennek hiányában az elítélt meg van fosztva a szabadulás reményétől, amely felveti az Egyezmény 3. Cikkének megsértését.¹⁷⁵

Az Emberi Jogi Bíróság megállapítja az egyéni kegyelem szabályozásának hiányosságait is, ugyanis hazai jogszabály nem ír elő semmilyen kritériumot vagy feltételt, amit az államfőnek figyelembe kellene vennie. Ráadásul sem a köztársasági elnöknek, sem az igazságügyi miniszternek nincs indokolási kötelezettsége a döntésükre nézve. A Bíróság véleménye szerint ez azért aggályos, mert az elítélt nem tudja előre, mit kell tennie és milyen követelményeknek kell megfelelnie azért, hogy szabadlábra kerüljön.¹⁷⁶

Ezekén túlmenően az ítéletben az EJEB leszögezi, hogy nem feladata meghatározni azt a formát, amivel a szerződő állam a felülvizsgálatot biztosítja.¹⁷⁷

¹⁷¹ GÖRGÉNYI [et al.]: i. m. 378.

¹⁷² European Court of Human Rights: *Case of László Magyar v. Hungary*.
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-144109#{"itemid":\["001-144109"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-144109#{"itemid":["001-144109"])
[2014.10.25.] (továbbiakban: ECHR: 2014.)

¹⁷³ ECHR: 2014, 47., 55. bek.

¹⁷⁴ ECHR: 2014, 50. bek.

¹⁷⁵ ECHR: 2014, 55. bek.

¹⁷⁶ ECHR: 2014, 57-58. bek.

¹⁷⁷ ECHR: 2014, 46., 51. bek.

2. A „kegyelmezési törvény”

A Magyar Kormány az Emberi Jogok Európai Bíróságának Magyarországot elmarasztaló ítéletének hatására kezdett el foglalkozni a TÉSZ alkotmányossági problémáival. Az Igazságügyi Minisztérium az életfogytiglan szabályozásához nem akart hozzányúlni, hanem az elítélt „reményhez való jog”-át, a felülvizsgálatot a Bv. tv.-ben kívánta biztosítani, ezért nyújtott be módosító indítványt az Országgyűlés elé, az ún. „kegyelmezési törvényt”.¹⁷⁸ A kormány így kívánt megfelelni a nemzetközi elvárásoknak, és mint láttuk, az Emberi Jogok Európai Bírósága is lehetséges útként jelölte meg az egyéni kegyelmet.

a) A kötelező kegyelmi eljárás

A 2013. évi CCXL. törvény 46/A. és 46/H. §-ai között szabályozza a jogalkotó A *feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték kötelező kegyelmi eljárását*. Az elítéltek büntetését az elítélésük után negyven évvel vizsgálják felül, a kegyelmi eljárás pedig hivatalból indul, melyhez azonban az elítélt előzetes hozzájárulására van szükség. A kötelező kegyelmi eljárás speciális szabályokkal zajlik: egy, a Kúria elnöke által kijelölt, eseti jelleggel felálló, kúriai és ítélőtáblai büntető bírásból álló öttagú testület, mint *Kegyelmi Bizottság* vizsgálódik először.

A Bizottság megnézi, hogy az elítélt a büntetés végrehajtása alatt kifogástalan magatartást tanúsított-e, illetve rendelkezik-e azzal a készséggel, hogy törvénytisztelő életmódot folytasson. Emellett „személyi vagy családi körülményeire, valamint egészségi állapotára tekintettel alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.”¹⁷⁹

A Kegyelmi Bizottság döntését az igazságügyért felelős miniszter által megküldött iratok alapján, továbbá az elítélt, szükség esetén pedig szakértők meghallgatásával hozza meg. Az állásfoglalását – az Emberi Jogi Bíróság ítéletében megfogalmazottakra válaszként – indokolnia kell. A döntés tartalmazza a kegyelem gyakorlására vonatkozó javaslatot, amit a beérkezett iratokkal, a beszerzett adatokkal és a szakértői véleménnyel együtt az igazságügyi miniszternek küldi meg, aki azt azonos tartalommal terjeszti fel a köztársasági elnöknek.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Kormányportál - Igazságügyi Minisztérium: *Répassy Róbert a kegyelmezési törvény tervezetéről*. <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-minisztrium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedekek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-kegyelmezesi-torveny-tervezeterol> [2014.09.20.]

¹⁷⁹ 2013:CCXL. tv. 46/A. § (1), 46/B. § (1)-(2), 46/D. § (2)-(4), 46/F. § (2)

¹⁸⁰ 2013:CCXL. tv. 46/F. § (1), (4)-(7), 46/G. § (1)

Ha a köztársasági elnök az elítéltnak nem ad kegyelmet, a kötelező kegyelmi eljárást a lezárását követő két év elteltével ismét le kell folytatni.¹⁸¹

Az igazságügyi miniszter az eljáráshoz szükséges személyes adatokat és további iratokat is beszerez, többek között különböző kockázatértékelési összefoglalókat, fegyelmi eljárásokkal kapcsolatos iratokat, egészségügyi dokumentációkat és az elítélt büntetőügyének iratait.¹⁸²

Az eljárás automatikusan hivatalból indul, de a Kegyelmi Bizottság indokolt döntése a köztársasági elnököt természetesen nem kötelezi arra, hogy feltétlen kegyelmet adjon, mérlegelési joga továbbra is megmarad. A kötelező kegyelmi eljárás pedig „nem zárja ki annak a lehetőségét”, hogy az általános szabályok szerint induljon hivatalból eljárás vagy az elítélt, illetve más jogosult személy nyújtsa be kegyelmi kérelmet.¹⁸³

b) Tényleges-e az életfogytiglan?

A törvényi megoldás azonban további problémákra világít rá. Kérdésként merülhet fel, hogy egy kötelező felülvizsgálattal a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés nevezhető-e ténylegesnek? A kérdés már a módosító javaslat vitájában is felmerült, vagyis hogy e megoldással a TÉSZ a differenciált jellegét veszti el, mivel az erre a büntetésre ítélt már nem feltétlen marad *ténylegesen* élete végéig büntetés-végrehajtási intézetben. Ezzel az életfogytiglan és a tényleges életfogytiglan közötti különbség tűnik el.¹⁸⁴

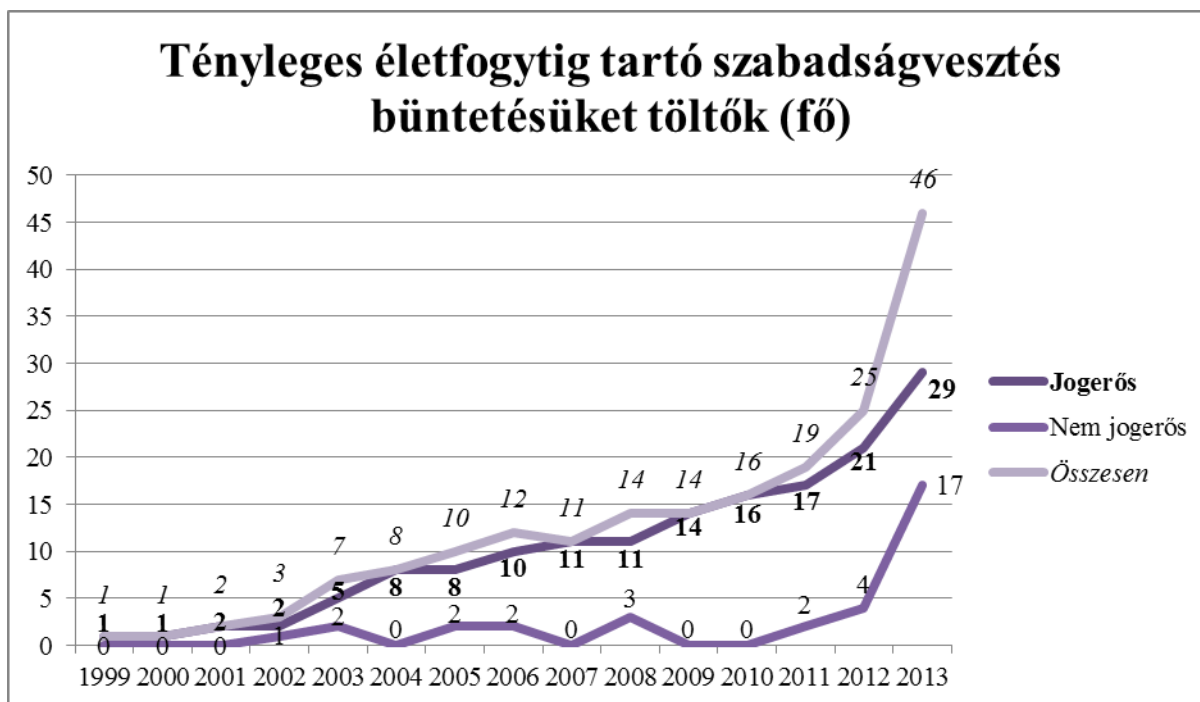
Másrészt a megoldás ellen lehet felhozni azt is, hogy a kegyelmezési jog a büntetőjogban egy kivételes lehetőség, ebből kifolyólag nem a kegyelem intézménye a legmegfelelőbb a „reményhez való jog” biztosításához. A TÉSZ-re ítélt növekvő száma miatt egyre gyakrabban kell majd a kegyelemhez nyúlni, ami az intézmény rendhagyó jellegét csökkentené, ezzel a büntetőjogot gyengítve.

¹⁸¹ 2013:CCXL. tv. 46/H. §

¹⁸² 2013:CCXL. tv. 46/C. §

¹⁸³ 2013:CCXL. tv. 46/A. § (2)

¹⁸⁴ Országgyűlés Honlapja: *Országgyűlési Napló*. 2014. 22. sz. 2966, 2969. hasáb
<http://www.parlament.hu/documents/10181/56618/2014.10.28.napl%C3%B3/e680f54d-5a5d-4d05-86b7-36a5a430d26d> [2014.11.29.]

Forrás: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága¹⁸⁵

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának adataiból láthatjuk, hogy 2013-ban a jogerősen tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltők száma 29 volt. A korábban legtöbb évi 3-4 főhöz képest 2013-ban 8 főt ítéltek jogerősen TЭСZ-re, de egy év adatából hosszú távú következtetéseket még nem vonhatunk le e szám nagyobb léptékű jövőbeni emelkedésére nézve. Mindenesetre, ha ez a tendencia megmarad, a kegyelem kivételes jellegére nézve megalapozott lehet az ellenvetés.

Ugyanakkor a megoldás mellett szól, hogy tulajdonképpen az államfő elé kerülő kegyelmi kérelmekhez képest viszont elenyésző lesz az ez okból induló eljárások száma, így a kegyelem nem vesztené el speciális természetét. Másrészt a bírákból álló Kegyelemi Bizottság indokolási kötelezettségével olyan elem kerül az eljárásba, ami hiányzik az általános kegyelmi eljárásból, így a kegyelem e fajtája a büntetőjog formalizáltságához is közelebb áll. Ráadásul a jelenleg szabadságvesztésüket töltőknek sem egy évben telik le felülvizsgálat megindításához szükséges negyvenévesi időtartam, ezért ez érdeemben nem növelné az eljárások számát.

Bár megállhatja a helyét az az érv, mely szerint a törvénymódosítással az életfogytiglan a *tényleges* mivoltát veszti el, de a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés és az életfogytig tartó szabadságvesztés nem olvad össze teljesen. A felülvizsgálat a TЭСZ esetében egy több

¹⁸⁵ Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága: *Számok, tények 2013*.
<http://www.bvop.hu/?mid=77&cikkid=2168> [2014.10.19.]

tényező, sokkal kivételesebb eljárás, mint az életfogytig tartó szabadságvesztésnél a feltételes szabadságra bocsátásra irányuló általános eljárás. Így a büntetés megkülönböztetett jellege nem szűnik meg.

A kötelező kegyelmi eljárás és egy bírói tanács felülvizsgálata sem ismeretlen a magyar jogtörténetben. Az 1896-os bünvádi perrendtartás hatályba lépése előtt – ahogy a történeti részben láttuk – a Királyi Kúria *kegyelmi tanácsa* vizsgálta meg a halálbüntetésre ítélt kegyelmi kérelmét, a perrendtartás hatálya alatt pedig kötelező volt a Kúriának halálbüntetés esetén (indokolással ellátva) állást foglalnia a kegyelem kérdésében. Ahogy 1990-ig a halálbüntetés volt hazánkban a legsúlyosabb büntetési nem, úgy jelenleg a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés. Mint egykor, úgy ma is a legsúlyosabb büntetésre írja elő a törvény a hivatalból induló kegyelmi eljárást.

Megállapíthatjuk, hogy a jogszabályi rendelkezéseknek mindenképpen előnye annak részletezése, hogy a Kegyelemi Bizottságnak milyen szempontokat kell figyelembe vennie, illetve az igazságügyért felelős miniszternek elsősorban milyen adatokat, jelentéseket, dokumentumokat szükséges beszereznie. Ezek által, továbbá a Bizottság indokolási kötelezettsége miatt jobban megismerhetővé válnak azok a szempontok, amelyek egy kegyelmi döntés során számításba jöhetnek. Bár az államfő határozata továbbra sem nyilvános, és azt nem kell indokolnia, mégis az új „kegyelmezési törvénnyel” a jogintézmény is meghatározottabbá, a büntetőjog rendszerébe jobban beilleszthetővé válik. Mindezekon felül pedig a TÉSZ emberi jogi normákba ütköző voltát is orvosolja a megoldás, hiszen a kegyelem útján biztosítja az elítélt szabadulása reményéhez való jogát.

Azonban a megoldás gyakorlatban való alkalmazására még várnunk kell. Legkorábban feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kegyelmi eljárása az első jogerős ítéletet követő negyven év elteltével, 2039-ben indulhat.

Összegzés

Mint láthattuk, a kegyelem esetében egy sokrétegű, több ezer éves múltra visszatekintő fogalomról beszélünk, amelynek megvannak a vallásfilozófiai alapjai is. Mint rendkívüli eszköz, helyet keres magának a rendes joggyakorlatban is. Az egyéni kegyelem azonban a mai napig komoly vitákat kiváltani képes témája a közbeszédnek.

Fejlődése meglehetősen színes és gazdag, csak a magyar jogtörténetet nézve is. A kegyelemhez minden korszak óvatossággal közelített, szabályozása történelmi korszakokon átívelve – apró változtatásokat leszámítva – ugyanaz maradt. Mindenesetre szükségesnek látszik időről időre a megváltozott történelmi helyzet perspektívájából szemügyre venni ezt a rendkívüli jogintézményt.

A kegyelem jogrendszerünkben megtalálható egyéni és közkegyelemként is; megnyilvánulhat eljárási és végrehajtási formában, valamint kegyelmi mentesítésként.

A büntetőjog rendszeréből leginkább kívülálló elemről beszélhetünk. Szerepe egyfajta „biztonsági szelep”, amely olyan esetekben kerülhet alkalmazásra, amikor a büntetőeljárás lefolytatása vagy a büntetés végrehajtása – kivételes körülmények közbejötté miatt – indokolatlan és az elkövetőre nézve méltánytalan lenne. A köztársasági elnök döntésénél figyelembe vett feltételek, kritériumok nincsenek jogszabályban meghatározva – ez egyfelől problémás lehet, másrészt viszont az egyéni mérlegelés lehetőségét szélesíti.

A büntető eljárási, a büntető anyagi és a büntetés-végrehajtási jogban is szereplő fogalom azonban akkor funkcionál helyesen, ha a legritkább esetben kerül felhívásra, hiszen számos bizonytalan kérdéssel rendelkezik. Az államfő döntése pedig nem megismerhető, mivel kegyelmi határozatai nem nyilvánosak, azokat indokolnia nem szükséges.

Bár a határozatok nyilvánossága nem változik, de a büntetés-végrehajtási törvény módosítása nyomán felálló Kegyelmi Bizottság indokolási kötelezettsége mégis hozzájárulhat ahhoz, hogy a „megfoghatatlan” kegyelmi döntés indokai jobban megismerhetővé legyenek. A módosítás egyben orvosolja a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés emberi jogi normákba ütköző voltát is.

Talán a „*kegyelmezési törvény*” és a kötelező kegyelmi eljárás is hozzájárulhat majd ahhoz, hogy a kegyelem intézményének hallatán ne csak az egykori élet és halál felett döntő uralkodók jussanak eszünkbe, hanem egy modern jogállam államfőjének szükségszerű jogosítványa is.

Irodalomjegyzék

- ACÉL András: *Járásbírószági alaki és anyagi büntetőjog*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938.
- ÁDÁM Antal: *A Népköztársaság Elnöki Tanácsa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.
- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1970.
- ANGYAL Pál: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve*. II. kötet, [s. n.], Budapest, 1943⁹
- BECCARIA, Cesare: *Büntett és büntetés*. Akadémiai, Budapest, 1967.
- BÉKÉS Imre – FÖLDVÁRI József – GÁSPÁR Gyula – TOKAJI Géza: *Magyar Büntetőjog általános rész*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1980.
- BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC, Budapest, 2012.
- BELOVICS Ervin – VÓKÓ György: *A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata*. HVG-ORAC, Budapest, 2014.
- BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Rejtjel, Budapest – Debrecen, 2013⁵
- Corpus Juris Hungarici: Magyar Törvénytár*
- 1000-1526. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1899.
- 1608-1657. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1900.
- 1657-1740. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1900.
- 1836-1868. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1899.
- 1869-1871. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1896.
- 1877-1878. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1896.
1896. évi törvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1897.
1918. évi törvények és néptörvények. Franklin-Társulat, Budapest, 1919.
- DIÓS István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. VI. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2001.
- ÉLESZTÖS László (főszerk.): *Magyar Nagylexikon*. X. Kötet, Magyar Nagylexikon, Budapest, 2000.
- FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. CompLex, Budapest, 2012.
- FAYER László: *Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye*. I. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896.
- FLEDMAN, David (szerk.): *English Public Law*. Oxford University Press, Oxford, 2004.

- FÖGLEIN Gizella: *Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944-1949*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- FÖGLEIN Gizella: *Az államfő intézménye Magyarországon a második világháború után*. Tótfalusi Tannymda, Budapest, 1994.
- GÁL László: *Javallat – az első erdélyi magyar nyelvű büntető törvénykönyv-tervezet 1839*. Neotipp, Budapest, 1992.
- GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog - Általános Rész*. CompLex, Budapest, 2012.
- HAJDU Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.
- Igazságügyi Minisztérium: *Az 1978. évi IV. törvény (BTK) előkészítése*. IV. kötet: Büntetések és intézkedések /Második Rész/, [s. n.], Budapest, 1985.
- Jogtudományi közlöny*. 1875. 38. sz., 42. sz., 48. sz.; 1928. 7. sz.
- JUHÁSZ József – SZÖKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. I. kötet, Akadémiai, Budapest, 1992⁹
- KÁDÁR Miklós: *A Büntetőtörvénykönyv Általános Része. Az 1950. évi II. törvény. Az 1950:39. sz. törvényerejű rendelet. A törvényjavaslat miniszteri indokolása*. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1951.
- KANT, Immanuel: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája*. Gondolat, Budapest, 1991.
- KARDOS József: *Az államfői jogkör alakulása Magyarországon a két világháború között*. Tótfalusi Tannymda, Budapest, 1995.
- KÉPES György: *A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya*. Gondolat, Budapest, 2003.
- KOLLEGA TARSOLY István (főszerk.): *Révai Új Lexikona*. XI. kötet, Babits, Szekszárd, 2003.
- KUKORELLI István (szerk.): *Alkotmánytan I*. Osiris, Budapest, 2003.
- LÖW Tobiás: *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye*. I. kötet, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880.
- Magyar Bibliatársulat: *Biblia*. Kálvin, Budapest, 2014.
- Magyar Közlöny: Rendeletek Tára*. Magyar Állami Nyomda, Budapest, 1948. febr. 1. 26. sz.
- Magyarországi Református Egyház: *A Heidelbergi Káté*. Kálvin, Budapest, 2013.
- MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon*. IV. kötet, Pallas, Budapest, 1903.
- MÁRKUS Dezső (szerk.): *Werbőczy István Hármaskönyve*. Franklin-Társulat, Budapest, 1897.

- MEZEY Barna: *A köztársasági elnök*. Szorobán, Budapest, 1992.
- MEZEY Barna (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet*. Osiris, Budapest, 2003⁵
- MITCHELL, Ralph: *Az Egyesült Államok Alkotmánya – Történet, dokumentum, mutatók*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.
- MOLNÁR József – SIMON Györgyi: *Magyar nyelvemlékek*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980³
- MONTESQUIEU, Charles-Louis de Secondat, baron de la Brede et de: *A törvények szelleméről*. I. kötet, Akadémiai, Budapest, 1962.
- NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona, Budapest, 2004.
- PETRÉTEI József (szerk.): *Emlékkönyv Ádám Antal egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2000.
- PONGRÁCZ Jenő (szerk.): *Tanácsköztársasági Törvénytár*. V. füzet, Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja, Budapest, 1919.
- REINER Ignác: *A kegyelmezési jog*. Pallas, Budapest, 1903.
- RUZSICZKY Éva – SZÁVAI János (főszerk.): *Magyar Larousse, Enciklopédikus szótár*. II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1992.
- SARGORODSZKI, M. D.: *A büntetőjogi büntetés. Második rész: A büntetés a szovjet büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960.
- SCHNIERER Aladár: *A büntetőjog általános tanai. Az 1878. V. és 1879. XL. törvénycikkek alapján*. Franklin-Társulat, Budapest, 1888²
- SZALAY László: *Publicistai dolgozatok*. I. kötet, [s. n.], Pest, 1847.
- TARNAI Andor (főszerk.) – MADAS Edit (szerk.): *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000-1530)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992.

Felhasznált internetes források

Legislation: *Act of Settlement*.

<http://www.legislation.gov.uk/aep/Will3/12-13/2/section/III> [2014.10.23.]

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága: *Számok, tények 2013*.

<http://www.bvop.hu/?mid=77&cikkid=2168> [2014.10.19.]

European Court of Human Rights: *Case of László Magyar v. Hungary*.

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-144109#{\"itemid\":\[\"001-144109\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-144109#{\) [2014.10.25.]

HVG Archívum: *Elnöki kegyelmek.*

http://archivum.hvg.hu/article/199621Elnoki_kegyelmek.aspx [2014.10.26.]

Igazságügyi Információk – *Kegyelmi ügyek: Tájékoztató a kegyelmi eljárásról...*

<http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kegyelmi-ugyek-valamint-a-bunugyi-koltseg-es-rendbirsag-elengedese-merseklese-iranti-kerelmek-intezese> [2014.10.25.]

Kormányportál: Dokumentumok – Igazságügyi Minisztérium: *Statisztikai adatok.*

<http://www.kormany.hu/download/b/30/20000/Statisztika%202002-2014%20szeptember%2030.pdf#!DocumentBrowse> [2014.10.26.]

Kormányportál – Igazságügyi Minisztérium:

Répássy Róbert a kegyelmezési törvény tervezetéről.

<http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedekek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-kegyelmezesi-torveny-tervezeterol> [2014.09.20.]

Répássy Róbert a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről.

<http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedekek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-tenyleges-letfogytig-tarto-szabadsagvesztesrol> [2014.10.25.]

Köztársasági Elnöki Hivatal:

A köztársasági elnök közleménye Geréb Ágnes kegyelmi kérvényeiről.

http://www.keh.hu/sajtokozlomenyek/1670-A_koztarsasagi_elnok_kozlomenye_Gereb_Agnes_kegyelmi_kervenyeirol [2014.10.26.]

Kegyelmi ügyek.

http://www.keh.hu/kegyelmi_ugyek/1512-Kegyelmi_ugyek [2014.08.11.]

Országgyűlés Honlapja:

A 2012. évi C. tv. miniszteri indokolása.

<http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> [2014.10.17.]

A 2013. évi CCXL. tv. miniszteri indokolása.

<http://www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf> [2014.10.17.]

Országgyűlési Napló. 2014. 22. sz.

<http://www.parlament.hu/documents/10181/56618/2014.10.28.napl%C3%B3%202014.10.28.pdf> [2014.11.29.]

PETRÉTEI József: *A köztársasági elnök kegyelmezési jogáról*. MTA Könyvtárának Repozitóriuma, <http://real.mtak.hu/17303/1/kekegyelem-1.pdf> [2014.11.14.]

The Official Website of the British Monarchy:

Queen's role in the administration of Justice.

[http://www.royal.gov.uk/MonarchUK/Queenandthelaw/Queensroleintheadministrati
onofJustice.aspx](http://www.royal.gov.uk/MonarchUK/Queenandthelaw/Queensroleintheadministrati
onofJustice.aspx) [2014.10.23.]

The Queen and the Commonwealth.

<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Overview.aspx> [2014.10.26.]

Queen and Australia: The role of the Governor-General.

<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Australia/AusGovGen.aspx>
[2014.10.26.]

The United States Department of Justice / Office of the Pardon Attorney:

About the Office.

<http://www.justice.gov/pardon/about-pardon.html> [2014.10.09.]

Clemency Statistics.

<http://www.justice.gov/pardon/statistics.htm> [2014.10.09.]

Pardons Granted by President Obama (2009-2013).

<http://www.justice.gov/pardon/obamapardon-grants.htm> [2014.10.09.]

Pardon Information and Instructions.

http://www.justice.gov/pardon/pardon_instructions.htm [2014.10.10.]